

CRVENI KRST CRNE GORE

STUDIJA CRVENOG KRSTA CRNE GORE O RADU SA RANJIVIM GRUPAMA

iskustvo kroz Menadžment Kampa Konik
od 2003. do 2018. godine

Izdavač: Crveni krst Crne Gore

Grafički dizajn i štampa: Studio Mouse

Broj primjeraka: 300 komada

Prevod: Nebojša Bulatović

Croce Rossa Italiana

Izradu publikacije podržao Italijanski Crveni krst.

PREDGOVOR

Publikacija koja je pred vama predstavlja rezultat višegodišnjeg rada (od 2003. do 2018. godine) Crvenog krsta Crne Gore sa RE (Romi i Egipčani) populacijom. U pitanju je najugroženija populacija na teritoriji Crne Gore, koja se, uslijed ratnih dešavanja na Kosovu krajem devedesetih godina, nastanila na periferiji glavnog grada Podgorice, tačnije u naselju Vrela ribnička. Na tom području je, od tada privremenog smještaja, nastao najveći izbjeglički kamp na teritoriji Zapadnog Balkana, pod imenom Kamp Konik.

Kamp Konik je počeo da se spontano formira već 1998/1999. godine, kada su stanovnici Kosova napuštali njegovu teritoriju, bježeći od sukoba. Crna Gora je u tom periodu otvorila svoje granice za one kojima je bilo potrebno utočište, a jedan broj njih je imao i rođake u našoj državi. Tako je 1998. i 1999. godine počelo formiranje kampa, a već 2000. godine izgradnja baraka, uslijed dolaska većeg broja stanovnika sa Kosova. Izgrađen je Kamp Konik, koji su činili Kamp Konik 1 i Kamp Konik 2, sa oko 4000 stanovnika ukupno.

Osamnaest godina kasnije, djelovi Kampa Konik 1 su i dalje tu. Kamp Konik 2 je zatvoren 2016. godine, a većina stanovnika Kampa 1 se uselila u novoizgrađeni socijalni smještaj (zgrade) u toku 2016. i 2017. godine, sa ostatkom malog dijela stanovnika, koji čekaju izgradnju dodatnih stambenih jedinica za potrebe njihovog smještaja. Do tada, ove porodice stanuju u barakama, koje su odoljele vjetrovima, požarima, ali i poplavama koje su svjedoci svega što se dešavalo na području Konika.

Crveni krst Crne Gore (CKCG), humanitarna organizacija sa statusom pomoćnog organa države u humanitarnoj djelatnosti, je od početka formiranja kampa bio prisutan na terenu i pomagao ugroženom stanovništvu. Kao izvršni partner UNHCR-a, Crveni krst Crne Gore vršio je menadžment Kampa Konik 1 i vodio brigu o Kampu Konik 2 od druge polovine 2003. godine. Imajući u vidu ogromno iskustvo koje smo kao organizacija stekli u radu sa najosjetljivijom kategorijom stanovništva, a u želji da se iskustvo sačuva od zaborava, kreirana je i ova publikacija. Osnovni cilj publikacije jeste da pruži uvid u znanja i iskustva koja su zaposleni i volonteri CKCG-a, ali i njihovi partneri, stekli u toku tih petnaest godina, kako bi drugim humanitarnim radnicima i organizacijama pomogli da lakše i brže omoguće raseljenim ljudima, ali i ostalim ranjivim grupama, da u novom mjestu boravka uspostave svakodnevni život dostojan čovjeka.

Rad u kampovima na Koniku je bio veliki izazov za našu organizaciju. Kroz odgovor na taj izazov, mi smo izgrađivali sebe i svoje kapacitete. Od privremenog pružanja podrške i pomoći jednoj ugroženoj populaciji, postali smo njena prva adresa za većinu problema. Od organizacije koja je, moglo bi se reći, neiskusno i nespremno ušla u ovu kompleksnu priču, postali smo organizacija koja je zavrijedila povjerenje, ne samo stanovnika Kampa, već i svih relevantnih organizacija i institucija, koje su sarađivale sa nama u brojnim aktivnostima realizovanim na ovom području. Na tom putu smo stekli puno iskustva i naučenih lekcija, koje želimo preko ove publikacije da podijelimo sa svima onima koji rade sa ugroženim grupama, a posebno ako se suočavaju sa novim situacijama.

Za potrebe izrade studije, CKCG je angažovao eksternog konsultanta koji je organizovao informativne intervjuje sa stanovnicima Kampa, zaposlenima u CKCG-u, kao i predstavnicima državnih, humanitarnih i drugih institucija i organizacija koje su sprovodile programe u Kampu, uključujući UNHCR, Italijanski Crveni krst, Romski obrazovni fond, Upravu za zbrinjavanje izbjeglica, Institut za javno zdravlje, Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V, Pravni centar, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, kao

i Zavod za školstvo. Svima njima se ovom prilikom zahvaljujemo, prije svega, na saradnji tokom rada u Kampu, ali i na pomoći prilikom izrade publikacije.

U daljem tekstu pronaći ćete iskustva, preporuke, ali i svjedočenja o relevantnim aktivnostima sa pomenutom populacijom. Tokom požara, koji se desio u Kampu 2012. godine, izgorio je veći dio dokumentacije, ali sjećanja i iskustva svih koji su radili u kampovima Konik su najbolji svjedoci dešavanja i realizovanih aktivnosti. Nadamo se da će publikacija pomoći i biti od koristi svima onima koji se planiraju baviti radom sa najosjetljivijim grupama u društvu, ali i da će biti lijepo sjećanje na dugogodišnji rad Crvenog krsta u kampovima Konik.

Crveni krst Crne Gore

Podgorica, septembar 2018. godine

POLOŽAJ RE POPULACIJE U CRNOJ GORI

Procjenjuje se da u Evropi živi između 10 i 12 miliona Roma. Prema postojećim i dostupnim podacima iz popisa stanovništva, domaćinstva i stanova u Crnoj Gori, 6 251 lice se izjasnilo da pripada romskoj nacionalnosti ili 1,01% od ukupnog stanovništva. Populacija Ekipćana broji 2 054 lica, odnosno 0,33% od ukupnog stanovništva, dok romskim kao maternjim jezikom govori 5 169 lica. Najveći broj Roma živi na teritoriji Podgorice (3 988), zatim Berana (531), Nikšića (483), Bijelog Polja (334), Herceg Novog (258), a najveći broj Ekipćana se nalazi u Podgorici (685), Nikšiću (446), Tivtu (335) i u Beranama (170).

"Svjesni činjenjice da postoji jaz između pripadnika romske i ekipćanske populacije i ostatka stanovništva, dodatno produbljen dolaskom velikog broja izbjeglih i raseljenih lica, a koji Romi i Ekipćani ne mogu sami prebroditi, te nastojeći promijeniti postojeće stanje s ciljem ostvarivanja Ustavom i pravnim sistemom Crne Gore garantovanih prava te uklanjanja svih oblika diskriminacije, Vlada Crne Gore je 2005. godine, zajedno s još nekoliko evropskih zemalja (Bugarska, Češka, Mađarska, Makedonija, Rumunija, Slovačka, Hrvatska i Srbija),

pristupila „Dekadi uključivanja Roma 2005-2015“ koju je pokrenula Svjetska banka i Institut za otvoreno društvo u saradnji sa još nekoliko međunarodnih aktera.

Vlada Crne Gore je 2005. godine usvojila Nacionalni aktioni plan za implementaciju Dekade, sa težnjom da projektima iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite, koje treba realizovati do 2015. godine, prekine začarani krug siromaštva i isključenosti Roma iz društvenog života Crne Gore. Prema odredbama Dekade, svake godine Vlada jedne od uključenih zemalja preuzima funkciju predsjedavanja Dekadom. Crna Gora je u junu 2013. godine preuzela predsjedavanje Dekadom od Republike Hrvatske, a predsjedavanje je predala Bosni i Hercegovini, u junu 2014. godine.

S obzirom na ograničenost djelovanja Akcionog plana na četiri prioritete oblasti, Vlada Crne Gore je krajem 2007. godine usvojila *Strategiju za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012*, nakon koje je uslijedila i druga, pod nazivom *Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 – 2016*.

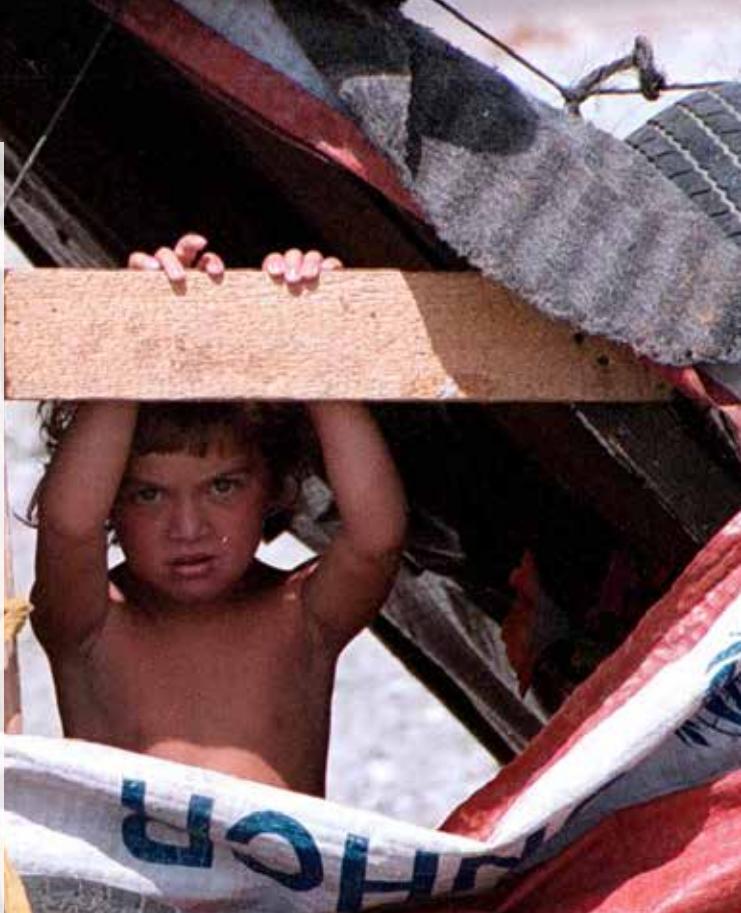
Crna Gora je u kontinuitetu pružala podršku RE populaciji, ali su promjene državnog statusa uticale na rješavanje njihovih problema. Od sticanja nezavisnosti 2006. godine, opšta je ocjena redovnih izvještaja o napretku Crne Gore u procesu priključenja Evropskoj uniji da se pravovremeno ispunjavaju svi uslovi i standardi koji su ključni

za konačno priključenje Crne Gore porodici evropskih zemalja. U odnosu na zemlje regiona koje pretenduju da budu članice EU, a na osnovu objektivnih kriterijuma, kao što je broj otvorenih i broj zaključenih poglavља, Crna Gora je svakako lider u regionu. Kontinuirani napredak Crne Gore obezbijeđen je prihvatanjem standarda i dobrih praksi zemalja EU, kao i velikim naporima koji se preduzimaju u cilju jačanja kapaciteta institucija sistema. Jedno od važnih pitanja koje je sastavni dio napretka jeste i pitanje načina na koji država tretira marginalizovane društvene grupe, kao i sve pojedince koje karakteriše stanje socijalne isključenosti. Romi i Egipćani u Crnoj Gori spadaju upravo u grupu koju karakteriše intenzivna socijalna izolacija i siromaštvo. Zato je važno ovom pitanju posvetiti posebnu pažnju, kako u duhu potrebe za solidarnošću i poštovanju EU standarda, tako i iz razloga što se efektivnom socijalnom inkluzijom Roma i Egipćana jača čitavo društvo kao zajednica.

Do sada preuzete mjere i aktivnosti na planu unaprjeđenja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori rezultirale su veoma značajnim i vidnim, ali ne i posve dovoljnim, pozitivnim promjenama. Iako su postignuti određeni rezultati u primjeni Akcionog plana Dekade u Crnoj Gori, Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012 i Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016, procijenjeno je da treba sprovesti dodatne aktivnosti sa ciljem poboljšanja sveobuhvatnog položaja romske i egipćanske zajednice kao kolektiviteta.

S obzirom da je položaj pripadnika ove populacije još uvijek neujednačen u mnogim područjima, te da je u cilju poboljšanja socio-ekonomskog položaja bilo potrebno postaviti konkretnе ciljeve za svako područje koje se tiče Roma i Egipćana, razviti adekvatne indikatore i osnovne odrednice za praćenje napretka tokom vremena, Vlade Crne Gore je izradila i novu *Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana od 2016 do 2020. godine*, koja se nadograđuje na prethodne dvije, redefinišući nacionalne prioritete, načine sprovođenja i preuzimanja posebnih mjera shodno izmijenjenim društvenim i političkim okolnostima, ostvarenom napretku i daljim izazovima u procesu uključivanja i poboljšanja socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana.”¹

1 Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

NASTANAK KAMPA KONIK

Istorija kampa se vezuje za 1998. i 1999. godinu. Tada, nakon izbjivanja i eskalacije sukoba na Kosovu, preko 4 000 pripadnika romske i egipćanske populacije potražilo je spas u Crnoj Gori i smjestilo se na periferiji Podgorice – Vrela ribnička. Zajedničkom akcijom gradskih i državnih institucija, UNHCR-a, Crvenog krsta Crne Gore i drugih humanitarnih organizacija, podignuto je šatorsko naselje za hitno zbrinjavanje ovih lica. Nakon toga, italijanska humanitarna organizacija Intersos, u saradnji sa lokalnim i državnim partnerima, UNHCR-om i drugim humanitarnim organizacijama, sagradila je Kamp Konik 1 sa barakama za smještaj i neophodnom infrastrukturom, kao

što su sanitarni blokovi, prostorije za zajedničke obrazovne i društvene aktivnosti, magacin, staze za kretanje između baraka itd. Po istom modelu, u neposrednoj blizini i humanitarna organizacija World Vision sagradila je Kamp Konik 2. Tokom 2003. godine, obje organizacije su se povukle sa ovog područja, kada menadžment kampova preuzima Crveni krst Crne Gore.

Menadžment Kampa Konik je bio veoma kompleksan projekat, čija realizacija je iziskivala kontinuirano praćenje potreba i problema sa kojima se svakodnevno suočavala ova populacija. Da bi bili u što intenzivnijoj komunikaciji, odmah je formirana kancelarija Crvenog krsta Crne Gore

u Kampu sa kompletnim menadžment timom. Ovo je znatno unaprijedilo saradnju i povjerenje ove populacije, ublažilo predrasude i poboljšalo brzinu i kvalitet rješavanja problema od vitalnog značaja za svakodnevni život ovih raseljenih lica. Boravak menadžment tima direktno u Kampusu je donio i dobre i loše strane: dobre po stanovnike Kampa u smislu osjećaja sigurnosti da neko konstantno brine o njima, a loše po same korisnike jer su se u krucijalnim trenucima možda i previše oslanjali na pomoć naše organizacije, a često i napadali zaposlene iste ukoliko nešto nije po njihovoj volji.

Spoljašnja slika Kampa se svakako mijenjala iz godine u godinu - od šatorskog naselja, preko baraka, pa potom do kontejnerskog smještaja koji je nekoliko godina kasnije prerastao u kvalitetne stambene jedinice. Na početku samog nastanka Kampa, Glavni grad je ustupio zemljište na kojem su najprije podignuti šatori za smještaj oko 4 000 lica, a potom su sagrađene i barake, kao privremeno, dvogodišnje rješenje za smještaj izbjeglih lica. U tom periodu i prvi

strateški dokument koji se odnosio na RE lica u našoj zemlji podrazumijevao je povratak izbjeglih lica u zemlju porijekla ili treće zemlje, što ukazuje na to da Kamp fizički nije bio planiran kao trajnije rješenje za smještaj. Međutim, situacija se mijenjala iz godine u godinu, u političkom i fizičkom smislu, ali ne i u geografskom jer stanovnici i dalje nastavljaju svoj život i bitisanje na području gdje su se prvobitno naselili.

Mnogo je ljudi boravilo na ovom području, manji broj je oputovao u treće zemlje ili se vratio na Kosovo, a 2018. njih 1 840 (352 porodice) je ostalo da živi i radi u Crnoj Gori. Sa ukupnom populacijom CKCG je u proteklih petnaest godina radio i sarađivao, pomagao im da se obrazuju, da uđu u redovan sistem zdravstva, da steknu određena prava, status, da se edukuju radi sticanja kvalifikacija za zaposlenje, pribave određena dokumenta ili presele u nove, bolje stanove.

O svemu što je urađeno u perthodnom periodu, u sferi obrazovanja, zdravlje, socijalne inkluzije, pravnog statusa, povratka u zemlju porijekla ili stanovanja, postoje jasni zaključci i preporuke naše organizacije.

PODRŠKA SOCIJALNOJ INKLUZIJI

- Do sada preduzete mjere i aktivnosti na planu unaprjeđenja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori rezultirale su veoma značajnim i vidnim, ali ne i posve dovoljnim, pozitivnim promjenama. Iako su postignuti određeni rezultati u primjeni Akcionog plana Dekade u Crnoj Gori, Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012 i Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016, očekivani pomaci u pogledu poboljšanja sveobuhvatnog položaja romske i egipćanske zajednice kao kolektiviteta su izostali.

- S obzirom da je položaj pripadnika ove populacije još uvijek neujednačen u mnogim područjima, te da je u cilju poboljšanja socio-ekonomskog položaja potrebno postaviti konkretnе ciljeve za svako područje koje se tiče Roma i Egipćana, razviti adekvatne indikatore i osnovne odrednice za praćenje napretka tokom vremena, Vlada Crne Gore pristupila je izradi nove Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana od 2016 do 2020. godine, koja se nadograđuje na prethodne dvije, redefinišući nacionalne prioritete, načine sprovođenja i preuzimanja posebnih mјera shodno izmijenjenim društvenim i političkim okolnostima, ostvarenom napretku i daljim izazovima u procesu uključivanja i poboljšanja socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana.

Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020.

Mnoge institucije i organizacije u Crnoj Gori se aktivno bave unaprjeđenjem položaja RE populacije u Crnoj Gori. Iako je dosta toga urađeno, i dalje su mnogi problemi ostali neriješeni. Crveni krst Crne Gore se na brojne načine trudio da pomogne RE populaciji u Crnoj Gori. Sve te aktivnosti su imale za krajnji cilj socijalnu inkluziju RE populacije u crnogorsko društvo, jer je većina pripadnika ove populacije Crne Gore odabrala za svoj dalji život (mali broj pripadnika ove populacije se vratio na Kosovo ili otisao u "treće zemlje"). Tako se pitanje socijalne inkluzije Roma ne može izolovano posmatrati u odnosu na ostale oblasti u kojima se djelovalo, jer su sve one težile tome da se RE populacija osnaži, da se unapriredi njen društveno-ekonomski status i da joj se omogući pristup svim pravima koja imaju i ostali građani Crne Gore. Zato se uspjeh u socijalnoj inkluziji može pratiti i mjeriti kroz aktivnosti u sljedećim oblastima, koje definiše i Strategija: stanovanje; obrazovanje; zdravlje; zapošljavanje; pravni status; socijalni status i porodična zaštita; kultura, identitet i informisanje. Naša organizacija je u svim ovim aktivnostima imala veoma važnu ulogu i značajno doprinijela unaprjeđenju položaja RE populacije u Crnoj Gori.

Stanovanje - Crveni krst Crne Gore je učestvovao u svim procesima rješavanja stambenog pitanja ove populacije - naši timovi su vodili preciznu evidenciju stanovnika, imali spiskove sa podacima o položaju svih porodica i pojedinaca. Kroz projekat Menadžmenta Kampa Konik smo se stalno trudili da pomognemo obezbeđivanju boljih uslova života - od perioda kad je ova populacija živjela

u šatorima, pa u barakama i kontejnerima, sve do stanova. Prijestojni uslovi života su preduslov za svakodnevno kvalitetnije funkciranje, pa smo na rješavanju ovog pitanja aktivno sarađivali sa svim relevantnim institucijama. Paralelno sa tim smo radili sa porodicama kako bismo ih pripremili na veću odgovornost prilikom vođenja brige o prostoru u kojem žive.

Obrazovanje - Crveni krst Crne Gore je možda najviše pažnje posvetio ovom segmentu svog djelovanja, jer smo bili mišljenja da je ulaganje u obrazovanje ove populacije najodrživije rješenje, koje će kasnije uticati i na njihovo lakše zaposlenje i bolji društveno-ekonomski položaj. Organizovane su obrazovne aktivnosti za razne uzraste ove populacije - od radionica za djecu

predškolskog uzrasta, preko organizovanja školovanja djece u osnovnim školama, do vanrednog opismenjavanja, dopunskih časova, pomoći prilikom izrade domaćih zadataka. Aktivnosti koje su bile organizovane smo prilagođavali trenutnoj situaciji i mogućnostima. Svakako su najvažniji koraci u oblasti obrazovanja, koji su doprinijeli boljoj socijalnoj inkluziji - uključivanje ove djece u redovan obrazovni sistem. Na taj način se oni druže sa drugim vršnjacima i provode značajan dio svog vremena van redovnog okruženja. Kroz neformalne vidove obrazovanja smo se trudili da za adolescente organizujemo klubove za mlade, gdje su kroz edukativna druženja sa našim volonterima sticali dodatna znanja i vještine. Organizovane su i edukacije za starije pripadnike ove populacije.

Zdravlje - Na zdravstvenom prosvjećivanju je Crveni krst kontinuirano radio i to sa svim pripadnicima ove populacije - od onih najmlađih u predškolskom uzrastu koji su usvajali osnovna znanja o zdravlju i higijeni do žena i rada sa njima u Porodičnom centru, gdje je bilo najviše govora o reproduktivnom zdravlju. Značajno je što je ovim licima omogućen pristup pravima u oblasti zdravstvene zaštite i organizuju se redovno preventivni i drugi pregledi.

Zapošljavanje - Iako Crveni krst nije direktno nadležan za ovo pitanje, trudili smo se da damo svoj doprinos. Prije svega je ova oblast djelovanja vezana za obrazovanje, pa smo i za starije pripadnike RE populacije organizovali obuke koje im mogu omogućiti da lakše dođu do zaposlenja - za muškarce obuke za zanate, za žene kurseve šivenja, pletenja, pravljenja nakita, obuke za zanate.

Pravni status - Rješavanje pravnog statusa i

pribavljanje potrebnih dokumenata je preduslov da bi se ostvarila sva ostala prava i da bi uopšte neka osoba mogla da funkcioniše. Tako smo i u ovoj oblasti aktivno sarađivali sa ostalim relevantnim institucijama i direktno sa pripadnicima RE populacije - davanje relevantnih informacija, pomoći pri pibavljanju dokumenata i sl.

Socijalni status i porodična zaštita - Porodica je najznačajnija cjelija svakog društva, pa tako njen kvalitetno funkcionisanje treba omogućiti u svakoj zajednici. U tom smislu je sa romskim porodicama puno rađeno na prevenciji porodičnog nasilja, trgovine ljudima, prosjačenju, ranih brakova.

Kultura, identitet i informisanje - Svaka kultura, pa tako i romska, ima svoje specifičnosti, koje treba njegovati. Tako smo se trudili da pripadnike RE populacije podsjećamo da njeguju svoju kulturu i identitet, a da ujedno utičemo na širu populaciju da iste poštuje.

O svim ovim pojedinačnim oblastima našeg djelovanja ima kroz studiju posebno više riječi. Ovdje smo samo htjeli na jednom mjestu da ukratko podsjetimo na sve ono što smo radili kako bismo obezbijedili bolju socijalnu inkluziju RE populacije u crnogorsko društvo. Što smo na tom putu naučili i koje su naše preporuke, pročitajte u nastavku. Podsjećamo vas da se sve ove preporuke odnose na rad i sa ostalim ranjivim grupama sa kojima radimo.

1. Aktivno učestvujte u radu svih relevantnih radnih grupa i izradi značajnih strateških dokumenata

U procesu donošenja važnih strateških dokumenata i odluka bitno je da učestvuju predstavnici relevantnih organizacija, koje direktno rade sa korisnicima i koji su upoznati sa njihovim problemima i stvarnom situacijom na terenu. Tako će rješenja biti realnija i primjenljivija. Zato se potrudite da pratite ove procese i aktivno učestvujete u njima.

2. Budite svjesni svog mandata i radite u skladu sa njim, ali budite svjesni i mandata drugih organizacija i institucija, kako biste vaše korisnike uputili na njih

Nijedna organizacija, pa ni Crveni krst, nije nadležna da rješava sve probleme ciljne grupe sa kojom radi. Tako je bitno da korisnici znaju za što ste vi nadležni i kako možete da im pomognete. Isto tako, treba da znaju ko su druge organizacije i institucije kojima se mogu obratiti za određene probleme. Ukoliko ste u prilici, i vi im možete

dati informacije kome mogu da se obrate za određena pitanja.

3. Aktivno sarađujte sa ostalim relevantnim subjektima

Upravo iz razloga što nijeste za sva pitanja vi nadležni, što svi imaju ograničene kapacitete, definisane mandate, mora postojati aktivna saradnja među relevantnim subjektima uključenim u rad sa ciljnom grupom. Ta saradnja podrazumijeva razmjenu informacija, zajedničke aktivnosti, multisektorski i multidisciplinarni pristup rješavanju problema i sl.

4. Organizujte aktivnosti koje imaju za cilj zbližavanje zajednica

Zajednici koja je nova u nekom društву i koja u isto treba da se uklopi nikad nije lako. Sa druge strane, društvo je često spremno da osuđuje nešto što dobro ne poznaje. Zato se potrudite da organizujete što više aktivnosti koje imaju za cilj zbližavanje zajednica - na primjer, turnire u fudbalu, zajedničke izlete, roštilje... Bilo koji vid aktivnosti u kome mogu učestvovati članovi zajednice kojoj pomažete da se integriše i članovi društva u koje se ta zajednica integriše. Tek kad se bolje upoznaju međusobno i zbliže, doći će

do smanjenja predrasuda i diskriminacije.

5. Predstavljajte afirmativne primjere iz zajednice sa kojom radite

Često je društvo spremno da na isti način, u skladu sa predrasudama, gleda na sve članove neke zajednice. Zaboravlja se da su svuda samo ljudi, i da oni mogu biti dobri i loši i da ostale podjele nijesu validne. Tako se potrudite da što afirmativnije predstavite članove zajednice kojoj pomažete da se integriše u društvo - predstavite neke dobre učenike, sportiste, humane ljudе, istaknute u poslu kojim se bave. To možete učiniti putem medija ili na neke druge načine.

6. Stalno osnažujte članove zajednice sa kojom radite - ne radite umjesto njih ono što oni sami mogu da urade

Ukoliko dugo pomažete nekoj zajednici, postoji

rizik da će ona postati naviknuta na to i očekivaće od vas da sve radite za nju. Prije svega, nećete biti u poziciji da uvijek pomažete. Sa druge strane, bolje je da se članovi zajednice uče da neke stvari za sebe sami završavaju, jer će u nekom momentu morati to da čine, a i to će ih činiti odgovornijim članovima društva. Uvijek korisna prepuka je i ostvariti dobru saradnju sa istaknutim članovima zajednice, u našem slučaju sektor-liderima, asistentima iz zajednice ili osnovati tzv. vijeće starijih muških članova u okviru kojeg je potrebno razvijati kulturu dijaloga i mirnog rješavanja mogućih nesporazuma ili problema u zajednici.

7. Organizujte što više aktivnosti za vašu ciljnu grupu van mesta njenog boravka

Nekad je zajednica kojoj pomažete previše upućeno na mjesto njenog boravka i tu obavlja sve

svoje aktivnosti. Na taj način se društveno izoluje, nema mogućnost da upozna društvo u kojem živi, ali ne daje priliku tom društvu da nju bolje upozna. Organizujte za zajednicu zajedničke događaje i druženja sa ostalim članovima, ali i van mesta njenog boravka - na primjer: izleti u drugim gradovima, kako bi bolje upoznali zemlju u kojoj žive; posjete bisokopu ili pozorištu i ostalim dešavanjima u njihovoј okolini... Na taj način postaju društveno aktivniji i svjesniji onoga što ih okružuje i mogućnosti koje imaju. Važno je da se i ključne aktivnosti za članove zajednice organizuju na način da oni imaju stalni kontakt sa članovima društva u koje se integrišu - npr. djeca da pohađaju redovne škole, a ne isturena odjeljenja u kojima se nalaze samo članovi njihove zajednice.

8. Kad je to potrebno, angažujte medijatore iz zajednice sa kojom radite

Samoj zajednici nekada nije lako da se ukopi u društvo. Za to treba vremena, a nekad postoje i objektivne prepreke, kao što je, na primjer jezik, a nekad su to kulturološke razlike. Međutim, uvek postoje aktivniji članovi zajednice, koji vam mogu pomoći da te prepreke prevaziđete. Angažujte ih da postanu medijatori u vašem radu. Oni to mogu raditi i kroz profesionalni, ali i kroz volonterski angažman.

9. Radite sa svim članovima zajednice

U nekim zajednicama kojima pomažemo dominantniju ulogu imaju najčešće muškarci, pa

nekad nesvesno razvijamo aktivnosti koje imaju za cilj njihovo osnaživanje. Međutim, treba paralelno raditi sa svim članovima zajednice, jer svi imaju jednaka prava na našu pomoć i podršku i svi treba da budu osnaženi da bi bili aktivni članovi društva.

10. Primjenjujte učesnički pristup

Ne zaboravite da u sve procese donošenja odluka koje se tiču zajednice sa kojom radite uključite u njih. Oni najbolje znaju koje su njihove potrebe i problemi. Sa druge strane, tako će se osjetiti uvaženo i spremno da se i oni više angažuju u rješavanje određenih problema.

1. Rad sa opštom populacijom

Kad želite da pomognete nekoj zajednici da se integrise u neko društvo, veoma je važno aktivno raditi i sa članovima tog društva, koje je često skljono da osuđuje i diskriminiše one što im (još) ne pripadaju. Sa druge strane, ako ste previše okrenuti pomaganju novoj zajednici sa kojom radite, i vaši redovni korisnici mogu se osjetiti zapostavljeni. Zato ne zanemarujte i vaše redovne aktivnosti.

2. Spriječiti pojavu maloljetničkih brakova

Često se događa da ranjive grupe mnoge loše pojave pripisuju svom kulturnom nasljeđu, odnosno tradiciji i običajima. Nažalost, jedna od njih je i sve zastupljenija pojava maloljetničkih brakova, u kojima djevojčice su ili "obećane" nekome, ili biraju da pođu iz porodice i napuste

školu ili jednostavno pobjegnu pod uticajem emocija. U naselju u kojem je CKCG radio, naješće se dešavalo da djevojčica pobjegne od kuće sa izabranikom, nakon čega se danima nakon toga vrše tzv. dogovori dvije porodice o tome koliko će novaca dobiti mladina porodica u zamjenu za ruku izabranice. Na neki način se ovo može protumačiti i kao jedna vrsta trgovine. Kako bi se izbjegla ova ili slične pojave, potrebno je kontinuirano raditi sa roditeljima, babama i djedovima, ali i mladima u riziku i informisati ih o posljedicama ove pojave, naročito o lošem uticaju iste na obrazovanje i buduće zaposlenje djevojčica. U vezi sa tim treba češće organizovati i radionice za djevojčice, kako bi se izbjegao boravak na ulici, što kasnije može dovesti do maloljetničkih brakova, prošnje na ulici i sličnim lošim pojavama.

3. Podsticati razvoj pozitivnih primjera tradicije ali i suzbiti loše pojave koje se pripisuju tradiciji

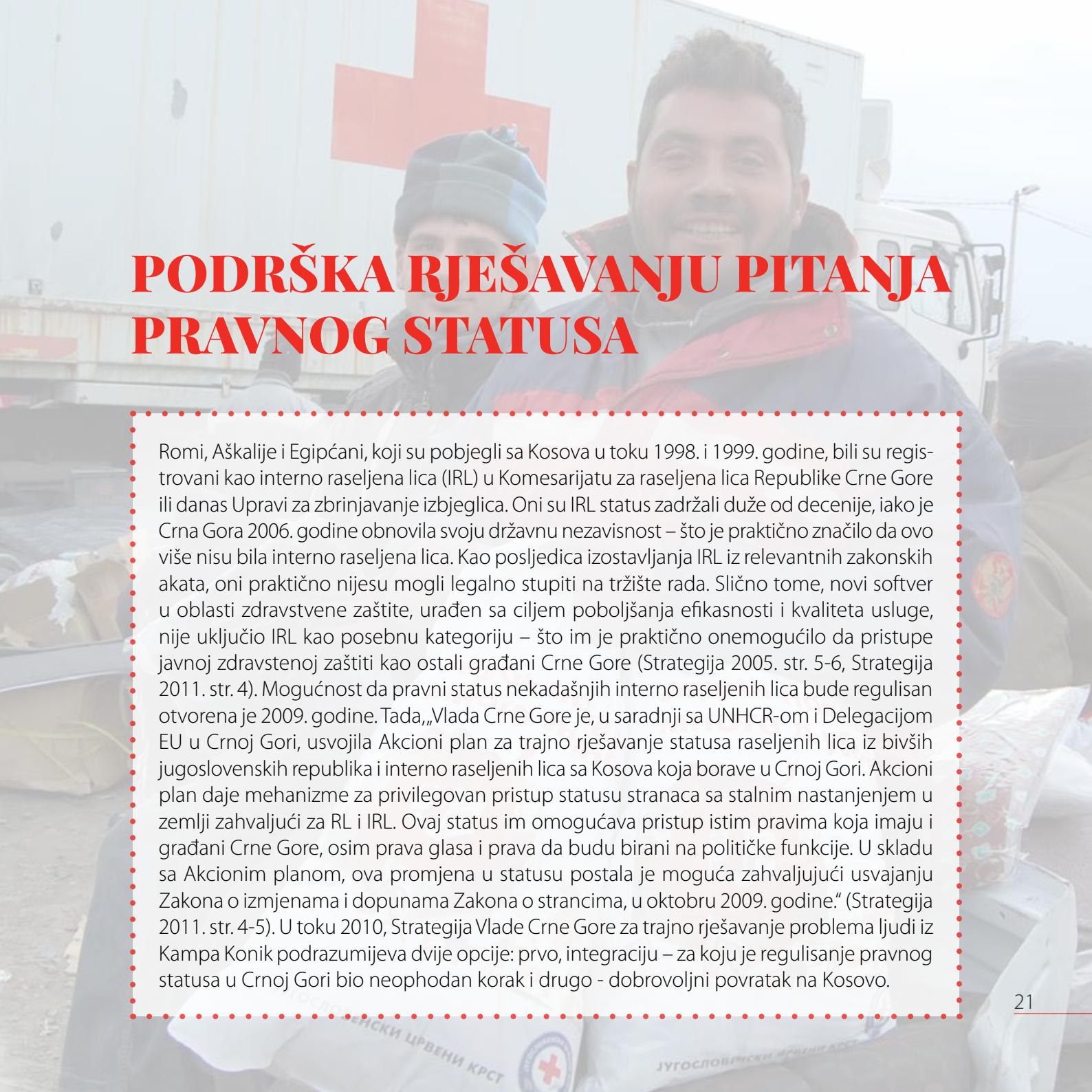
Kako bi se očuvao identitet ranjivih zajednica i kulturno nasljeđe, potrebno je organizovati predavanja na temu kulture i tradicije, sa posebnim akcentom na pozitivne primjere. Takođe, posebnu pažnju treba posvetiti podizanju svijesti starijih pripadnika target-populacije, o važnosti obrazovanja mlađih generacija i njihovog zadržavanja u redovan obrazovani sistem radi sticanja boljih kvalifikacija za buduće zaposlenje. Sa starijima se posebno mora razgovarati o njihovom uticaju na mlade i tome koliko je bitno da i oni, radi stvaranja uslova za bolju budućnost dolazećih generacija, promijene stavove i običaje.

“

Arifa Bezjaku (pseudonim), stanovnica Kampa Konik:

„Meni je to sve značilo. Zato što su došli ljekari tu, došli su studenti, sve pričaju, o svim bolestima. Ja preko te radionice sam se upisala u školu, vanrednu, i radim ručni rad. Osnovnu školu sam završila vanredno. A školu za šivenje sad sam počela. Danas je treći put što idem. Milka je tu uključila mene. Izleti su super! Ja nisam znala neke gradove, pošto nismo imali mogućnost da idemo, znači, znaš ovako porodično. A sa Milkom smo išli u mnogo gradova. Ja sad samo želim da radim nešto, da imam svoju platu i za mene je onda sve okej. Mislim, možda nekad hoću da se udam. Ali mislim da je još rano. Mislim da djevojčice što su mlade, udaju se sa trinaest, dvanaest godina. Udaju se mlađi – i to je mislim nešto što moraju da kapiraju: zašto to ne može. Da budu maloletne. Da se udaju – za to ima mnogo vremena.“

”

PODRŠKA RJEŠAVANJU PITANJA PRAVNOG STATUSA

Romi, Aškalije i Egipćani, koji su pobegli sa Kosova u toku 1998. i 1999. godine, bili su registrirani kao interno raseljena lica (IRL) u Komesarijatu za raseljena lica Republike Crne Gore ili danas Upravi za zbrinjavanje izbjeglica. Oni su IRL status zadržali duže od decenije, iako je Crna Gora 2006. godine obnovila svoju državnu nezavisnost – što je praktično značilo da ovo više nisu bila interno raseljena lica. Kao posljedica izostavljanja IRL iz relevantnih zakonskih akata, oni praktično nijesu mogli legalno stupiti na tržište rada. Slično tome, novi softver u oblasti zdravstvene zaštite, urađen sa ciljem poboljšanja efikasnosti i kvaliteta usluge, nije uključio IRL kao posebnu kategoriju – što im je praktično onemogućilo da pristupe javnoj zdravstvenoj zaštiti kao ostali građani Crne Gore (Strategija 2005. str. 5-6, Strategija 2011. str. 4). Mogućnost da pravni status nekadašnjih interno raseljenih lica bude regulisan otvorena je 2009. godine. Tada, „Vlada Crne Gore je, u saradnji sa UNHCR-om i Delegacijom EU u Crnoj Gori, usvojila Akcioni plan za trajno rješavanje statusa raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori. Akcioni plan daje mehanizme za privilegovan pristup statusu stranaca sa stalnim nastanjnjem u zemlji zahvaljući za RL i IRL. Ovaj status im omogućava pristup istim pravima koja imaju i građani Crne Gore, osim prava glasa i prava da budu birani na političke funkcije. U skladu sa Akcionim planom, ova promjena u statusu postala je moguća zahvaljujući usvajanju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima, u oktobru 2009. godine.“ (Strategija 2011. str. 4-5). U toku 2010, Strategija Vlade Crne Gore za trajno rješavanje problema ljudi iz Kampa Konik podrazumijeva dvije opcije: prvo, integraciju – za koju je regulisanje pravnog statusa u Crnoj Gori bio neophodan korak i drugo - dobrovoljni povratak na Kosovo.

Crveni krst Crne Gore angažovano je radio na promovisanju potreba i pružanju pravne pomoći u obezbjeđivanju ličnih dokumenata, koja su preduslov za pristup mnogim drugim pravima. Mehanizmi za privilegovan pristup statusu stranca sa stalnim ili privremenim nastanjnjem u Crnoj Gori su uključivali organizaciju kolektivnih i individualnih posjeta Kosovu, pri čemu su državne i međunarodne institucije, kao i Crveni krst Crne Gore, zajednički pomagali stanovnicima Kampa da pribave neophodna dokumenta kako bi regulisali svoj pravni status. Nešto kasnije, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Crne Gore i MUP Kosova su organizovali posjete mobilnih policijskih timova direktno u prostoru Kampa.

S obzirom na to da je zakonski rok za rješavanje statusa bio kraj 2013. godine, da bi provjerili kome i koja dokumenta nedostaju, tokom maja 2014. godine CKCG je sproveo opsežno istraživanje za izradu socijalnog kartona svakog pojedinca, u koje smo, i pored drugih podataka evidentirali i koja dokumenta posjeduju. Anketirano je 420 porodica ili 2.150 članova a rezultati su zaista upozoravali na hitnu akciju. Svega 267 stanovnika ove zajednice imalo je status stranca sa stalnim nastanjnjem (ili 12,8% ispitanika), a 223 stanovnika (10,3%) nijesu imali nikakav dokument, što je podrazumijevalo složen i spor postupak naknadnog upisa. Oko 1.650 stanovnika (oko 76 %) moralo je da pribavi jedan ili više dokumenata i to na Kosovu ili Srbiji. Ovi podaci bili su alarm za

nas, ali i za Ministerstvo rada i socijalnog staranja, Upravu za zbrinjavanje izbjeglica, UNHCR, OEBS i druge institucije da sinhronizovanom akcijom pomognu i ubrzaju proces sticanja dokumenata.

Kao prva aktivnost sa ciljem obezbjeđenja ličnih dokumenata bila je organizovanje posjeta Kosovu, jer je za većinu lica glavna prepreka u pribavljanju dokumenata bio finansijski izdatak za put i takse. Kako je iskustvo sa autobuskim posjetama pokazalo da proces dobijanja dokumenata ide sporo, u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova Crne Gore i Ministarstvom inostranih poslova Kosova organizovano je 15 misija mobilnih timova MUP-a Kosova. Svrha ovih posjeta je bila izdavanje neophodnih ličnih dokumenata, koja su im dalje potrebna za apliciranje za status u Crnoj Gori. U cilju što bolje socijalizacije, kontinuiranim radom sa ovom populacijom, tim CKCG svakodnevno je radio na podizanji svijesti o važnosti registracije i imao je direktni kontakt sa korisnicima i sprovedio kampanju "od vrata do vrata" za promociju važnosti sticanja dokumenata.

Danas, od ukupno 352 porodice ili 1.840 članova, 15 porodica ili 42 člana koji čekaju dokumenta sa Kosova tj. naknadni upis u matične knjige rođenih, dok je ostala većina na neki način regulisala svoj status (Tabela).

Tabela: Pravni status stanovnika Kampa Konik

Datum istraživanja o posjedu dokumenata	Broj anketiranih	Status stranca sa stalnim nastanjnjem u CG	Status stranca sa privremenim boravkom u CG	Ne posjeduju nikakav dokument	Broj lica koja su dobila sva potrebna dokumenta za predaju zahtjeva	Potreban jedan ili više dokumenata za predaju zahtjeva za stalni ili privredni boravak
2013. godina	2183	267	0	1650	0	266
2014. godina	2150	226	375	215	570	764
2015. godina	1617	317	0	215	140	519
2016. godina	1908	552	21	185	41	416
2017. godina	1889	1006	37	174	192	10

Izvor: Izvještaji CKCG o istraživanju pravnog statusa stanovnika Kampa Konika

Preporuke:

1. Kontinuirani rad na pribavljanju dokumenata, uz iznalaženje najboljeg modaliteta

Kako je posjedovanje dokumenata preduslov za ostvarenje ostalih prava, na rješavanju ovog problema treba kontinuirano raditi. Zavisno od situacije, treba naći najbolji način da se to pitanje riješi. Kako je navedeno u primjeru rada sa romskom populacijom, jedan od dobrih načina je bilo i formiranje mobilnih timova (koji bi posjećivali naselje u kojima korisnici žive i na licu mjesta obezbjeđivali potrebne informacije i ostalo za pribavljanje dokumenata).

2. Dobra saradnja sa nadležnim institucijama

Za proces obezbeđivanja dokumenata su nadležne različite institucije, koje je potrebno uključiti, kako u zemlji u kojoj se korisnici kojima pomažemo nalaze, tako i u zemljama iz koje dolaze. Saradnja svih je neophodna kako bi se ovi slučajevi, koji su često administrativno komplikovani, što lakše i brže rješavali. Sa druge strane, saradnja je neophodna kako ne bi dolazilo do preklapanja aktivnosti koje sprovode različiti subjekti.

3. Sprovesti neophodna istraživanja

Da bi se bilo koji problem riješio, pa tako i ovaj sa dokumentima, mora postojati pravi

uvid u situaciju - koji broj korisnika ima ili nema odgovarajuća dokumenta, koje su njihove potrebe i sl, kako bi se znalo kojem broju njih je potrebna koja vrsta podrške.

4. Voditi računa o privatnosti korisnika i održavati njihovo povjerenje

Rad na rješavanju pravnog statusa korisnika zahtijeva veliki broj informacija o njima, pa se u cijelom procesu mora voditi računa da ni na koji način ne dođe do zloupotrebe istih. Ovo je preduslov i za održavanje povjerenja korisnika, koje je neophodno da bi se obezbijedile potrebne informacije potrebne za rješenje problema oko dokumenata.

5. Praćenje zakonskih regulativa

Zakonska regulativa koja prati i ovu i druge oblasti se često mijenja i neophodno je pratiti, kako bi se problemi adekvatno rješavali.

6. Informisanost

Nekad su pravni preduslovi za rješavanje dokumenata komplikovani, pa je dobro organizovati info-sesije ili druge vrste događaja, kako bi se korisnicima detaljnije objasnili koraci koje moraju sprovesti kako bi obezbijedili dokumenta. Potrebno je sa korisnicima kontinuirano dijeliti informacije sa kojima raspolažemo, kad je status njihovih dokumenata u pitanju.

“

Željko Šofranac, Uprava za zbrinjavanje izbjeglica:

„Crna Gora, kao svaka obična država, hoće da zna ko je na njenoj teritoriji. Ne može neko da živi tu ilegalno. Da smo tada striktno koristili pravne mehanizme pravne države, mnoge bismo protjerali! Dodatako recimo na Konik: ‘Imate li papire?’ – ‘Nemam.’ – ‘Pa hajte preko granice!’ Tu smo imali taj humanitarni odnos. Dali smo rokove, pa smo stupili u kontakt sa Kosovom, sa OEBSom i UNHCRom, te smo dali rokove [raseljenima] da prikažu papire koje imaju sa Kosova. Ako nemaju ličnu kartu i državljanstvo, išli smo na Kosovo da ih vadimo. Izvod iz knjige rođenih, pa državljanstvo i pasoš kao krucijalni dokument. To je bio ogroman posao. Dolazili su mobilni timovi MUP-a Kosova ovdje na Konik, da evidentiraju te ljudi. Sad je možda ostao neki mali broj [sa neriješenim pravnim statusom], ne znam iz kojih razloga. To je statistička greška, koja će se riješiti takođe. Vjerovatno je to problem Kosova, koje to treba da riješi. Jer ne može Crna Gora, ako je neko rođen na Kosovom da mu odmah ovde da papire.“

”

Aleksandar Čađenović, UNHCR

...Mi smo uspijeli da isposlujemo da MUP Crne Gore i MUP Kosova sarađuju tako što timovi iz Kosova dođu i na licu mjesta intervjuišu ljudi po Koniku, širom Crne Gore i ovdje, a sljedeći put kad dođu uruče im dokumenta. Od izvoda iz knjige rođenih ili kako ga oni zovu – ekstrat – to je jedan dokument, potvrda koja vam govori kako podatke o mjestu i rođenju roditelja, tako i o državljanstvu i ličnu kartu i pasoš sa Kosova, čime onda ti ljudi mogu da kompletiraju svoje zahtjeve za status stranca i da ga dobiju onda bez problema. Do sada smo imali 15 ili 16 takvih psjeta i skoro 1.000 – 1.200 lica je pomognuto. Znači nijesu morali da idu po 3-4 puta na Kosovo, nego smo to tu radili. Onda su tu bile kampanje stalne od 2009. godine kojima su se motivisala ova lica da prikupe dokumenta, predaju zahtjeve i time regulišu status u Crnoj Gori ako žele da ostanu. Jer zakon je jasan, ako nijesu predali do roka, a zadnji rok je bio 31. decembar 2014. onda su oni ilegalno u Crnoj Gori. Takođe se išlo od vrata do vrata, ne samo kroz Kamp, nego kroz Crnu Goru, da se posjete ta lica, onda da vidimo ovi koji nijesu predali zašto ne predaju, koji su im problemi, jesu li još u Crnoj Gori, jesu li umrli, nažalost, ili ne žele, ili su na drugi način regulisali taj status, tako da mi nemamo nikakav osnov da kažemo da nije postojala nikakva mogućnost za sve, uključujući najugroženije, da predaju za ovaj novi status. I zaista, mi nijesmo imali, vrlo maali broj ljudi koji su se nakon isteka ovog roka pojavili, prijavili da nijesu predali zahtjev.

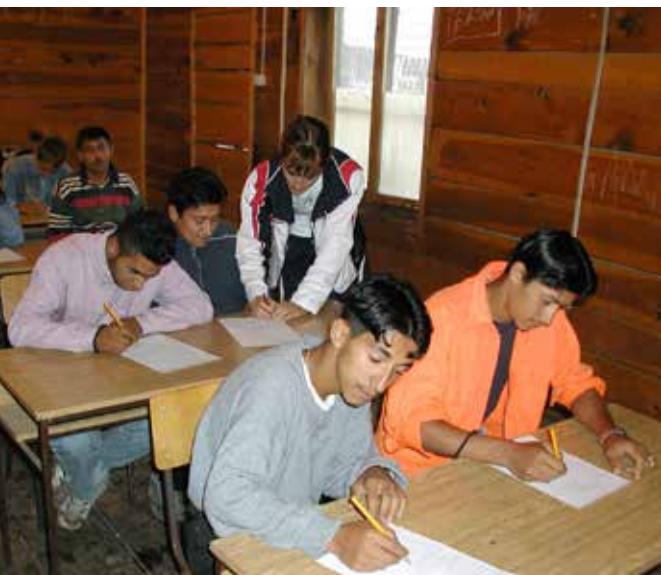
PODRŠKA OBRAZOVANJU

Kako godine prolaze, a u želji da se pomogne potpuna integracija RE lica u Crnoj Gori, Crveni krst Crne Gore inicira ideju upisa djece u redovan obrazovni sistem, imajući u vidu prisustvo sveopšte nepismenosti lica na području Konika. Kada je tim CKCG započeo rad sa RE populacijom, nakon prve distribucije humanitarne pomoći, otkriveno je da je skoro 90% glava porodica elementarno nepismeno. Ova činjenica podstakla je razmišljanje o uključivanju RE djece u redovan obrazovni sistem, bez obzira na neriješen pravni status. U Crnoj Gori, RE lica mogu ostvariti sva prava kao i svi državlјani Crne Gore, osim pravo na glasanje, čime se automatski i pokrenuo postupak osmišljavanja strategije za upis djece

u školu. U našoj zemlji osnovno obrazovanje je obavezno i besplatno, tako da se pravno stvorio preduslov za uključivanje djece u obrazovne tokove; međutim, osim djece koja su u tom periodu imala 7 godina i bila spremna za upis u školu, pojavio se i veliku broj djece do 15 godina koja nikada ranije nijesu pohađala školu i koju je trebalo upisati. Kako je ukupni broj djece u tom trenutku bio prevelik za školu B.V. Podgoričanin koja je ujedno bila i najbliža izbjegličkom Kampu, tako je Crveni krst Crne Gore, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, 2004. godine došao na ideju otvaranja isturenog odjeljenja Osnovne škole Božidar Vuković – Podgoričanin u Kampu Konik 2 (104 djece je bilo upisano u 1.

razred 2004. godine). Ištreno odjeljenje, odnosno škola u kampu, pružala je osnovnoškolsko obrazovanje od prvog do četvrtog razreda za svu djecu iz kampa Konik 1 i 2 sve do 2015. godine. Italijanski Crveni krst je u tom periodu obezbijedio prostorije, Unicef mobilijar, dok je CKCG bio zadužen za akcije prikupljanja udžbenika i školskog pribora, ali je obezbjeđivao i užinu djeci koja su tada bila upisana kao i mnogim generacijama nakon toga. Djeca iz kampa koja su nastavila školovanje nakon četvrtog razreda, pratila su nastavu u matičnoj školi B. V. Podgoričanin, koja se nalazi u relativnoj blizini kampa. Od školske 2008/2009. godine, Ministarstvo prosvjete i sporta, u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore, radi na eliminisanju segregacije u obrazovanju djece iz Kampa Konik. Tako su djeca iz Kampa Konik upisana u gradskе škole, tj. pohađala nastavu izvan kampa, zajedno sa drugom djecom iz Podgorice. Te prve godine, 20 djece je bilo upisano u 4 gradskе škole, nakon čega je svake godine broj bio sve veći; danas 461 RE dijete je upisano u 8 gradskih škola i pohađa nastavu od 1. do 9. razreda.

Ministarstvo prosvjete obezbjeđuje besplatne udžbenike za učenike do 3. razreda, prevoz do gradskih škola, kao i dodatne obuke za nastavnike i nastavnice. Pored podrške obaveznom osnovnom obrazovanju, Crveni krst Crne Gore je sprovodio i podržavao niz drugih obrazovnih aktivnosti usmjerenih na stanovnike kampa – pripremni vrtić, otvorene dječje igraonice, sastanci sa roditeljima, časovi vanrednog opismenjavanja za adolescente, časovi podrške izradi domaćih zadataka, škola u prirodi, radionice Kluba mladih za adolescente, radionice Porodičnog centra za žene, opismenjavanje odraslih, obuka za pomoćna zanatska zanimanja itd.

Statistički podaci o obrazovanju:

Broj djece koja su poхађала основну школу 2003. године: 0	Broj djece koja похађају основну школу 2004. године: 104	Broj djece koja похађају основну школу 2018. године: 461
Broj основних школа које су похађала RE дјече 2003. године: 0	Broj основних школа које су похађала RE дјече 2004. године: 1 segregated odjeljenje школе	Broj основних школа које похађају RE дјече 2018. године: 8 градских школа
Broj djece koja su poхађала играонице за дјече предшколског узраста 2002. године: 25	Broj djece koja похађају дјечије играонице 2018: 90-100	Укупан број дјече која су похађала дјечије играонице од 2002. до 2018 (оквирна цифра): 1.920
Broj ученика који су ванредно описменjeni tokom 2003. године: 0	Broj ученика који су ванредно завршили основну школу од 2006. до 2018. године: 40	Broj ученика који су кроз ванредне часove завршили макар један разред основне школе: 68
Broj starijih RE iznad 18 godina који су учествовали u обуци за функционално описменjavanje: 37	Broj starijih RE iznad 18 godina који су функционално описменjeni: 28	Broj starijih RE iznad 18 godina који су завршили обуку за помоћна занатска занимања: 41
Broj ученика u средnjim школама: 9	Broj омладине на факултету: 2	

Preporuke:

1. Saradnja sa roditeljima i njihovo redovno informisanje o važnosti obrazovanja njihove djece

Kroz iskustvo CKCG se pokazalo da je krucijalna aktivnost i prvi potez na putu ka adekvatnom i kvalitetnom obrazovanju RE djece, kontakt sa roditeljima. Kako bi se osigurao upis djece u redovan obrazovni sistem, ali i njihovo kvalitetnije školovanje, najprije je potrebno razgovarati sa roditeljima, kontinuirano ih informisati o procedurama upisa, imunizaciji djece, benefitima koje će sjutra imati čitava porodica kada dijete završi školovanje. Tim CKCG je važnost ove aktivnosti prepoznao na samom početku, pa su u to cilju redovno okupljeni roditelji ili staratelji djece kako bi se kod njih, najprije, steklo povjere, a potom ih povezali sa školama u kojima kansije njihova djeca pohađaju nastavu. Promjena svijesti o tome koliko je važno obrazovanje za budućnost njihove djece, zapravo je predstavljala najvažniju aktivnost naše organizacije.

2. Saradnja sa nadležnim institucijama (Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo, škole) u cilju pružanja trajnih i održivih rješenja djeci u obrazovnom sistemu, njihovim nastavnicima ali i roditeljima

U cilju kreiranja adekvatnih održivih i primjenjivih planova na nacionalnom nivou u dijelu primjene inkluzivnog obrazovanja, potrebno je ostaviriti blisku saradnju sa resornim ministarstvom, koje

će na nacionalnom nivou pomoći implementaciju inkluzivnog obrazovanja. CKCG od samog početka implementacije aktivnosti sa RE djecom je našao na veliku podršku i aktivno učešće Ministarstva prosvjete, koje je djeci svakog radnog dana, obezbjeđivalo prevoz iz kampa do svih gradskih škola i nazad, kao i besplatne udžbenike za djecu do 3. razreda.

3. Rani razvoj djeteta - upis djece u obrazovne aktivnosti (dječije radionice ili predškolske aktivnosti) u cilju pripreme za polazak u redovan obrazovni sistem i socijalizacije.

Kako bi se djeca od najranijeg doba prilagodila radu u grupi, osnažila, edukovala, socijalizovala i prevazišla jezičku barijeru, tako je sa njima potrebno raditi od što ranijeg uzrasta. CKCG od 2002. godine, uz podršku Danskog Crvenog krsta sprovodi aktivnosti pripreme djece za polazak u redovan obrazovni sistem, u samom Kampu. Nažalost, nijesu se stvorili uslovi da se djeca intergrisu i izmjeste iz svakodnevnog okruženja u ovako ranom periodu života, ali je CKCG za te potrebe angažovao profesionalne vaspitače i asistente iz zajednice, koji su sa djecom uzrasta od 3 do 6 godina, organizovali obrazovne aktivnosti svakog radnog dana. CKCG je za te potrebe najprije organizovao aktivnosti u prostoriji koja je bila adaptirana za rad sa djecom, a kasnije, nakon požara 2012, CKCG je preselio svoje aktivnosti u kontejnerskom kompleksu. Kako bi se stimulisao i fizički razvoj djeteta, CKCG je uz donatorska sredstva, svakog radnog dana

obezbjedivao užinu i mlijeko, a kako bi djeca stekla naviku održavanja lične higijene, CKCG je kvartalno obezbjeđivao i higijenske setove. Ovoj djeci su, pored redovnih aktivnosti, organizovani i dodatni časovi muzike, kako bi se kroz igru redukovala jezička barijera, kao i redovne posjete gradskim vrtićima u cilju druženja sa domicilnom djecom.

4. Senzitivisati nastavnike i prosvjetne radnike za rad sa djecom ugroženijih grupa, kroz obuke prevencije diskriminacije i organizovati kućne posjete prosvjetnih radnika porodicama iz kojih djeca potiču

U radu sa školama koje pohađaju vulnerabilna djeca, radilo se i na prevenciji diskriminacije kako od strane roditelja, tako i od strane nastavnog kadra. Kroz višegodišnje djelovanje CKCG, pokazalo se da zapravo djeca nijesu ta koja diskriminišu ili, ukoliko to čine, u pitanju je diskriminacija koja je produkt spoljašnjeg uticaja. Kako bi se suzbila ova pojava, CKCG je često organizovao i kuće posjete nastavnika djeci u Kampu, u okviru kojih su njihovi nastavnici imali priliku da se upoznaju sa njihovim roditeljima, porazgovaraju o svakodnevnim problemima, vide uslove stanovanja i dožive na kratko kakav je život njihovih učenika. Imajući u vidu da roditelji najčešće nijesu bili u mogućnosti da prisustvuju roditeljskim sastancima u gradskim školama, uslijed nedostatka redovnih prihoda i nemogućnosti da plate prevoz, ove posjete su se pokazale veoma korisnim za obje strane - i roditelje i nastavnike, ali na kraju najvažnije, za dijete. Pokazalo se da su vremenom, prosvjetni radnici imali više razumijevanja za djecu iz Kampa i da su im češće izlazili u susret kada je u pitanju

pomoć u okviru vannastavnih aktivnosti.

5. Motivisati roditelje i djecu, kroz obezbjeđivanje potrebnih udžbenika i didaktičkih sredstava za rad, prevoza i užine

Jedna od glavnih prepreka, između ostalih, u procesu formalnog obrazovanja djece koja žive u siromaštvu, jeste nedostatak sredstava za nabavku udžbenika, neophodnog radnog materijala, užine, odjeće i obuće, ali i prevoza iz mjesta u kojem stanuju do škole i nazad. Tokom rada CKCG sa pomenutom populacijom, najčešći izgovor roditelja koji ne šalju redovno djecu u školu se upravo odnosio na nedostatak novca za obezbjeđivanje potrebnih preduslova za školovanje djece. Kako bi se pružila neophodna podrška djeci koja se žele obrazovati, kao i njihovim roditeljima, CKCG je godinama unazad organizovao distribucije odjeće i obuće, higijenskih artikala, školskog pribora, ali i užine, za svu djecu koja su trenutno bila u redovnom obrazovnom sistemu. Ministarstvo prosvjete je redovno obezbjeđivalo udžbenike i prevoz pomenutoj djeci, iz Kampa do gradskih škola i nazad.

6. Obezbijediti upis djeci u gradske škole i besplatan boravak u gradskim vrtićima

Rani razvoj djeteta je najvažniji segment na putu razvoja vještina, navika, znanja svakog djeteta, a naročito je važan u oblasti integracije djece koja nijesu domicilna i sa kojom dodatno reba raditi i motivisati ih da prevaziđu određene barijere. CKCG je, u okviru svojih igraonica, svakog radnog dana sa djecom od 3 do 6 godina, radio na njihovoj socijalizaciji, kako bi kasnije doprinio njihovoj boljoj integraciji u crnogorsko društvo. Kao nastavak toga, djeca su pomognuta da se upišu u redovan obrazovni

sistem, u okviru čega je postojala konstantna koordinacija između tima CKCG, Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, roditelja, škola i domova zdravlja. Udruženim snagama svih pomenutih aktera, upis djece u redovan obrazovni sistem je jedino bio moguć i izvodljiv.

7. Angažovati asistente iz zajednice koji će redovno pratiti napredak djece u obrazovnom sistemu, informisati roditelje, školu, ali i suzbiti odustajanje od redovnog školovanja

Kako bi se obezbijedila pravovremena razmjena informacija između škola i roditelja i redovno praćenje djece, naročito u radu sa zatvorenim i izolovanim grupama u društvu, potrebno je angažovati asistenta iz iste zajednice, koga

prepoznaju djeca i roditelji i u kojeg imaju povjerenja, ali i koji je otvoren i saradljiv sa nadležnim institucijama. Asistent iz zajednice, naravno mora zadovoljavati određene kriterijume i imati određen stepen obrazovanja kako bi bio pogodan za pomenutu poziciju. CKCG je u okvoru svojih programa prepoznao važnost uloge asistenta i angažovao više puta osobe od povjerenja koje će obavljati posao u skladu sa procedurama. Asistent zapravo predstavlja važnu, a u pojedinim situacijama i ključnu vezu između zajednice i institucija sistema. On je taj koji prenosi i donosi informacije. U radu sa RE populacijom pokazalo se da je asistent ponekad neophodan i u učionici, ne samo na putu od kuće do škole. Zato je važno uraditi i standardizaciju

programa za RE asistenta u obrazovanju, ali i u svim drugim oblastima gdje je pomoć ugroženim grupama neophodna.

8. **Spriječiti odustajanje djece od redovnog školovanja, kroz uvođenje mjera za sankcionisanje roditelja koji neredovno šalju djecu u školu ili motivišu djecu na prosjačenje i rane brakove**

Kroz stečena iskustva CKCG, pokazalo se da nije uvijek dovoljno pomoći upis djece u redovan obrazovni sistem, već ih treba osnažiti i da ostanu i završe čitav proces formalnog obrazovanja. Kako je siromaštvo glavna prepreka u razvoju svih segmenata života ranjivih grupa, tako se uslijed toga, ali i tradicije i običaja, u određenom razdoblju mladih ljudi, javlja i pojava odustajanja od redovnog školovanja. Omladina, svojom voljom ili pod uticajem roditelja, odustaje od školovanja, kako bi na ulici zarađivala novac (prosjačenje ili sakupljanje sekundarnih sirovina), ušla u rani, nedozvoljeni ili ugovoreni brak ili jednostavno vodila brigu o mlađoj braći i sestrama. Kako bi se suzbile ili prevenirale pomenute pojave, potrebno je raditi i sa roditeljima, djecom ali i onim najstarijima iz okruženja koji, uslijed tradicionalnih običaja, možda najviše utiču na donošenje odluka koje se odnose na odustajanje od školovanja. Tim povodom, potrebno je organizovati radionice za djecu (muzičke, likovne, dramaturške, kompjuterske radionice, sportske aktivnosti, posjete kulturno-istorijskim znamenitostima...), dnevni boravak, kako ne bi mnogo boravili na ulici, sav-

jetovališta za roditelje i starije donosioce odluka u zajednicama, ali i u saradnji sa institucijama, pronaći određene modele sankcionisanja onih koji podstiču dječje prosjačenje i rane brakove.

9. **Pružiti mogućnost vannastavnih mjera u školama ili u zajednicama, poput dodatnih časova jezika, usavršavanja rada na računaru, pomoći u izradi domaćih zadataka, škole u prirodi...**

Kako bi se podspješilo obrazovanje djece, motivisala djeca i roditelji, naročito oni koji nijesu pismeni i nijesu u mogućnosti pomoći svojoj djeci, treba organizovati vannastavne aktivnosti djeci poput gorenavedenih. Osim što se pomaže nivo obrazovanja djece, pruža se i asistencija prilikom njihove socijalizacije jer imaju mogućnosti da se druže i sa domicilnom djecom, razmjenjuju iskustva, znanja, ali se i stvara pozitivan takmičarski duh.

10. **Omogućiti adolescentima koji nijesu bili u prilici na vrijeme da se školiju da naknadno, vanredno završe školu**

Često se dešava da oni koji su prerasli osnovnu školu, kasnije shvate da im je obrazovanje neophodno prilikom zaposlenja. Onima koji su stariji od 15 godina, CKCG je pružio mogućnost vanrednog polaganja osnovne škole. U saradnji sa jednom od srednjih stručnih škola, adolescentima je dozvoljeno polaganje završnih ispita, u okviru kojih u toku jedne godine, oni dobijaju mogućnost da završe dva razreda osnovne

škole i time steknu bolje kvalifikacije za buduća zaposlenja. CKCG je tako u prethodnim godinama angažovao jednog profesionalnog nastavnika koji je kontinuirano, više godina zaredom, tokom tri mjeseca obučavao adolescente, nakon čega imaju mogućnost polagati završne ispite. Ova aktivnost se pokazala veoma korisnom, naročito za one koji su kasnije postali asistenti u zajednici, nakon čega su stekli uslov i da nastave srednješkolsko obrazovanje kao i omladina koja je redovno završila osnovnu školu.

11. Organizovati dodatne obuke za starije pripadnike u cilju sticanja stručnih kvalifikacija koje su neophodne prilikom zaposlenja

Stariji pripadnici ranjive populacije, koji su se željeli naknadno usavršiti, dobili su mogućnost učešća u obuci za funskcionalno opismenjavanje, koja je trajala četiri mjeseca, nakon čega su mogli nastaviti obuku za zanate. U saradnji sa Centrom za stručno obrazovanje odraslih, kreirani su licencirani programi za pomoćna

zanatska zanimanja (frizer, moler, higijeničar, auto-mehaničar, vulkanizer, gipsar, keramičar itd), koja su RE žene i muškarci prošli u okviru tromjesečne obuke, nakon čega su dobili priliku da se bolje kvalifikuju za buduća zaposlenja ili da samostalno započnu biznis. U praksi CKCG, ove obuke su bile veoma korisne krajnjim korisnicima, ali je bilo jako važno zadržati pažnju istima kao i dovesti grupu do finalnog polaganja, naročito žene koje imaju više kućnih obaveza. Neki od njih su dobili mogućnost da kod CKCG i drugih partnerskih organizacija apliciraju za alate koji su im neophodni za rad i time stvore sebi mogućnost samozapošljavanja. Preporuka za ovu aktivnost bi svakako bila da se nakon obuka što više pomogne da se osobe prijave na Biro rada, ali i da stupe u bliskiji kontakt sa poslodavcima. Poslodavce takođe, treba dodatno senzitivisati i motivisati da zaposle ranjive grupe, naročito imajući u vidu olakšice koje dobijaju ukoliko zaposle nekog od pripadnika ranjivih populacija (smanjenje poreza i doprinosa za zaposlene).

Mevljud Jasaraj (pseudonim), stanovnik Kampa Konik:

„Dosta meni to znači, jer sam bio nepismen. Kažu – kako su roditelji, tako će biti i deca. Jer ako su roditelji nepismeni, biće i deca nepismena. Fala bogu, sad sam ja pismen. I fala bogu, daće bog da školujem i decu i sebe i još da školujem – jer škola nema kraja.

Meni to znači dosta, jer ako negde putujem – makar da znam kuda putujem, da znam da se ponašam prema drugome. Jer školovanje je obrazovanje prema drugima. Jer u školu kad ideš, ti se u školu ponašaš fino, ne ponašate se loše jedno prema drugome. Kad bi se negde video sa drugom – evo već ima petnaest godina da sam učio sa jednim drugom, kad god se vidimo, jedan drugog pozdravimo, kažemo: ‘A de si druže, učili smo zajedno!’

Menije sestra završila osnovnu, sad će za frizerku da uđe. Menije milo kad neko u porodicu –

ne samo u porodicu nego u sve, u čitavu Evropu – da uči, da je fino. Jer većina kad je bila ovđe, za dijeljenje ovih zgrada, većina su bili nepismeni. Sve prstom! A to je sramota, na primjer, da daš prst, a da si odrastao. Evo moja žena je nepismena, ali ona sve zna da čita i da piše od sebe. Jer može čovek i od interneta, da od kompjutera, od kuće [uči].”

PODRŠKA UNAPRJEĐENJU ZDRAVLJA

Jedan od ključnih segmenata razvoja svakog pojedinca jeste i briga o sopstvenom i zdravlju porodice. Kada je CKCG preuzeo brigu o menadžmentu Kampa Konik, situacija po pitanju zdravlja se mogla okarakretisati kao nedovoljna informisanost stanovnika o tome ne samo kako voditi brigu o zdravlju, već i o tome kako prepoznati određena oboljenja. Raseljena lica, pored svih ostalih prava, imala su i pravo na zdravstvenu zaštitu: najprije primarnu, a potom i sekundarnu, dok su tercijalni vid zdravstvene zaštite ostvarili mnogo kasnije. U periodu dok

zakonski nijesu mogli ostvariti tercijalni oblik zdravstvene zaštite, CKCG u saradnji sa partnerima im je obezbjeđivao ortopedска помагала, rehabilitaciona liječenja itd. Od avgusta 1999. godine do 2014. godine u Kampu Konik su funkcionsale dvije ambulante - opšte medicine i pedijatrijska, dok je prethodnih godina u funkciji bila i ginekološka ambulanta. Ambulante u Kampu Konik otvorio je Dom zdravlja Podgorica u saradnji sa UNHCR-om. Ambulante u Kampu su zatvorene nakon što su praktično svi stanovnici ušli u javni sistem zdravstvene zaštite Crne Gore,

odnosno nakon što su se registrovali kod izabranog ljekara opšte prakse u domovima zdravlja Podgorica. Prelazak u javni sistem zdravstvene zaštite je postao moguć onda kada je njihov pravni status regulisan. Crveni krst Crne Gore je kroz radionice Porodičnog centra više od deset godina radio na poboljšanju znanja stanovnika Kampa o zdravlju, kao i na poboljšanju samog zdravlja. U saradnji sa Institutom za javno zdravlje i UNHCR-om, Crveni krst Crne Gore je pružao podršku radu ambulanti u kampu; organizovao radionice o reproduktivnom zdravlju, planiranju porodice, te opštem očuvanju zdravlja; podržavao različite besplatne preglede i slično. Pored toga, Crveni krst Crne Gore je pratilo proces prelaska u javni sistem zdravstvene zaštite i aktivno radio na smanjivanju rasne diskriminacije i netolerancije prema stanovnicima Kampa.

Tako je, nakon inicijative CKCG da se RE integrišu i u dijelu ostvarivanja zdravstvene zaštite i nakon najave Domova zdravlja da je planirano zatvaranje ambulanti na području Konika, CKCG uradio opsežno istraživanje kako bi ustanovio nivo zdravstvene zaštite koju pripadnici RE koriste u Kampusu, a nalazi su bili sljedeći:

Istraživanje o dostupnosti zdravstvene zaštite, sprovedeno 2014. godine

Intervjuisano 1.797 stanovnika

Broj stanovnika koji poseduju zdravstvenu knjižicu: 565		Stanovnici koji poseduju zdravstveni karton za raseljena lica: 963				Stanovnici koji su izgubili zdravstvenu knjižicu ili karton: 269 stanovnik			
Ima izabranog doktora	93	Nema izabranog doktora	175	Ima izabranog doktora	64	Nema izabranog doktora	467	Ima izabranog doktora	12
Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	168	Nema izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	129	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	78	Nema izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	354	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	11
									Nema izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina) 84

Istraživanje o dostupnosti zdravstvene zaštite, sprovedeno 2017. godine

Intervjuisano 1.830 stanovnika

Broj stanovnika koji poseduju zdravstvenu knjižicu: 1.830		Stanovnici koji poseduju zdravstveni karton za raseljena lica : 0				Stanovnici koji su dobili zdravstvenu knjižicu ali je nijesu podigli : 29			
Ima izabranog doktora	1.011	Ima izabranog doktora	0	Ima izabranog doktora	20	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	0	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	9
Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	801	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	0	Ima izabranog pedijatra (djeca starosti do 15 godina)	9				

Nakon povlačenja ambulanti sa područja Konika, svi pripadnici vulnerabilne populacije su dobili priliku da izaberu svog ljekara opšte prakse, najčešće u domu zdravlja koji se nalazio u blizini, kako bi se izbjegli dodatni putni troškovi. Svi oni koji su uspjeli regulisati svoj status u Crnoj Gori, dobili su i sva zakonska prava u oblasti zdravlja i prevencije bolesti, tako da bi preporuke u ovoj djelatnosti bile sljedeće:

1. Omogućiti ranjivim grupama da dobiju svu potrebnu zdravstvenu zaštitu, u medicinskim ustanovama

CKCG je kroz svoje iskustvo došao do zaključka da je ugroženim grupama potrebna sva moguća asistencija u ostvarivanju prava zdravstvene zaštite, ali ne preporučuje da se za te potrebe mobilizuju medicinski objekti i zaposleni, već da se ljekarska

njega pruža u objektima koji su namijenjeni zaštiti svi domicilnih građana. Ova preporuka je dvostrana - ima za cilj interakciju sa ostalim građanima i integraciju, ali i dozvoljava ranjivim grupama da se ipak sami organizuju i pronađu najbolji način za svoje i zdravlje porodice.

2. Angažovati asistente iz zajednice za rad na zdravstvenom prosvjećivanju korisnika unutar zajednice i povezivanje korisnika sa nadležnim institucijama

Kako bi se postiglo adekvatnije povezivanje zajednica u kojima žive vulnerabilne grupe i institucije sistema, konkretnije u ovom slučaju zdravstvene ustanove, preporuka je angažovanje asistenata iz zajednice koji su prethodno obučeni za rad na ovom području i koji posjeduju relevantne informacije neophodne krajnjim korisnicima.

ma. Asistenti moraju dobro poznavati jezik svoje zajednice i jezik zemlje u kojoj borave kako bi na pravi način pomogli svima koji ne poznaju dovoljno jezik zemlje u kojoj žive. Pored toga, asistenti imaju zadatku da isprate čitav proces pojedinih slučajeva, kako bi svaki individualac kojem je potrebna odgovarajuća ljekarska njega, doveo liječenje do samog kraja.

3. Organizovati kontinuirano podizanje svijesti i informisanje stanovnika, naročito žena, o zdravlju i prevenciji bolesti

Kroz iskustvo naše organizacije, kao jedna od ključnih i najvažnijih aktivnosti sa ranjivom populacijom, pokazao se kontinuirani rad sa ženama iz zajednice - djevojkama, budućim majkama, majkama i bakama. Žena, kao stub porodice, mora biti osnažena i posjedovati sve neophodne informacije za zdravlje sebe i svoje porodice. Osnaživanje žena, kroz radionice prevencije bolesti, pokazalo se kao najbolje organizovana aktivnost koja je trajno donijela pomaka u razvoju svijesti ne samo redovnih članica, već kompletnih porodica čije su one članice. Ženama je najprije potrebno stvoriti prijatnu, opuštajuću atmosferu, mjesto gdje se one osjećaju sigurno i slobodno, nakon čega se stiče i povjerenje u radnike Crvenog krsta. Preporuka je organizovati radionice ovog tipa što ćešće, kako bi se stekla navika žena da dolaze, okupljaju se i razmjenjuju međusobno informacije. U cilju prenošenja informacija o zdravlju, CKCG je ostvario saradnju sa Institutom za javno zdravlje, koji više puta mjesečno dolazi direktno u Kamp i organizuje preventivne radi-

onice i preventivne preglede za žene. Kroz ovu aktivnost, pružena je sva neophodna podrška ženama koje su se nekad porađale u barakama i koje nijesu imale adekvatnu ljekarsku njegu kada je u pitanju zasnivanje porodice. CKCG je, kroz koordinirane aktivnosti sa Ministarstvom zdravlja i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, uspio pružiti pomoć svim ženama kojima je ljekarska pomoć bila neophodna.

4. Organizovati zajedničke preventivne preglede

Ostvariti blisku saradnju sa nadležnim institucijama, u ovom slučaju Ministarstvom zdravlja, Institutom za javno zdravlje, Domovima zdravlja, Medicinskim fakultetom i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, neophodno je u cilju pružanja punih usluga krajnjim korisnicima, kao što su ugrožene grupe. Kroz svoja budžetska sredstva, pomenute institucije svakako opredjeljuju dio novaca za aktivnosti prevencije bolesti, tako da se preporučuje da se koordiniranim djelovanjem iskoriste kako bi se pružila neophodna njega korisnicima koji najčešće sebi ne mogu priuštiti odlazak do ljekara ili privatan pregled.

5. Anti-diskriminatori seminari i obuke senzitivizacije zdravstvenih radnika

Tokom višegodišnjeg rada tima CKCG na zdravstvenom osnaživanju ranjivih grupa, pokazalo se dvojako reagovanje radnika institucija sistema u odnosu na ranjive grupe - većina se sa velikim poštovanjem ophodila prema pripadnicima RE popuacije, dok se jedan manji, ali opet značajan

dio radnika, prema istoj grupi ophodio sa predar-
sudama i diskriminatornim ophođenjem. Kako bi
se senzitivisali zaposleni u relevantnim instituci-
jama, koje moraju pružati usluge vulnerabilnim
grupama, potrebno je kontinuirano djelovati,

organizovati informativne sesije i obuke za radnike
na terenu. Preporuka je da stručni tim psihologa
i antropologa kreira plan rada sa pomenutim
predstavnicima institucija kako bi ih senzitivisali
i suzbili diskriminatorno ponašanje prema njima.

Milka Žižić, CKCG o počecima rada sa RE ženama:

„Da bih počela sa radionicom, htjela sam da krenem sa nekih desetak žena. U kampu je tada bilo 240 - 250 porodica, to je bilo negdje otprilike oko 12.70 ljudi. Samo Kamp 1, bez Kamp 2. Moglo se očekivati da u početku ima 10 žena koje samovoljno mogu da dođu. Ali se meni odjednom pojавilo 30 žena na radionici. One su došle da vide šta će to biti. Došle su na vrata, pa su pitale: ‘A šta je ovo ovdje?’ Ja sam to jedno vrijeme pustila, jer nijesam mogla drugačije da počnem da radim. I poslije izvesnog vremena, počela sam da radim selekciju. Sjećam se toga kao danas. Bila je kiša, nije održavan vrtić taj dan. Pošto je meni taj dan bila radionica, oni su mislili da ču ja da dijelim sapune. I onda je došlo 50 žena. 50 žena! Ja sam upala među njih kao da me neko bacio s Marsa! Onda sam razmišljala i u jednom momentu rekla: ‘Hajde da se svi umirimo’. Da im neke stvari objasnim. Vidjela sam da moram da napravim neki rez, da bi počelo da se radi normalno. Rekla sam im da sve u životu što im treba – da li je u pitanju bolest, da li je u pitanju rađanje, da li su u pitanju papiri, da li je to neki problem u porodici, neslaganje sa mužem, neslaganje sa komšilukom – za svaki problem koji žena ima, može da dode u radionicu da ga ispriča. Ako neće da priča među ostalim ženama, neka ga kaže izdvojeno, samo meni. A ja ču da pokušam toj porodici da pomognem i toj ženi da pomognem. Jer puno problema oni neće moći sami da riješe, moraće tražiti od neke institucije pomoći. Pa neka krenu od Crvenog krsta, a Crveni krst će biti taj koji će im sve pomoći, koliko se može pomoći. To je bio rez za sva pitanja u kampu. Pa time i za porodice i za moj rad u kampu do dan-danas. Tu sam počela da stičem njihovo povjerenje.

“

Agima Ljaljević, Institut za javno zdravlje Crne Gore:

„Institut za javno zdravlje je bio uključen u rad u Kampu od samog dolaska RAE populacije u Crnu Goru. Radili smo na vakcinaciji, na praćenju higijensko -sanitetskih uslova u kojima živi ova populacija, kao i ono što smo mi radili iz Centra za promociju zdravlja: sprovodili smo zdravstveno -vaspitne aktivnosti. Osim toga, organizovali smo i druge naše kolege iz Kliničkog centra, iz drugih zdravstvenih institucija, kako bi radili na zdravstvenom vaspitanju, na prosvećivanju, na edukaciji stanovnika kampa. Mislim da smo značajno uticali na poboljšanje kvaliteta njihovog života. Mi smo bili zaduženi za praćenje faktora rizika koji utiču na njihovo zdravlje i svakodnevno smo u početku išli. Tada smo pratili potpuno sve faktore rizika koji su uticali na njihovo zdravlje: vodosnabdijevanje, dispozicija otpadnih materija, dispozicija čvrstog otpada, kao i sve druge faktore rizika koji su mogli da utiču na njihovo zdravlje. Ubuduće treba što više obuhvatiti mlađu djecu. Što više ih obuhvatiti različitim vrstama programa... Najponosnija sam na to što smo doveli da nam se žene porađaju u Klinički centar. Nijedna žena u to vrijeme nije ni pomicala da se porodi u Kliničkom centru. Danas je situacija takva da se sve tu porađaju. To je veliki naš napredak. Takođe, bili smo u situaciji da liječimo ženu od steriliteta – koja danas ima četvoro djece. Nismo je mi liječili, naravno, već smo joj obezbijedili kontakt sa ljekarima specijalistima.“

”

PODRŠKA RJEŠAVANJU PITANJA SMJEŠTAJA

Stanovnici područja Konika koji su izbjegli sa Kosova, nakon nastanjenja u prigradskom naselju Vrela ribnička, prošli su kroz nekoliko oblika smještaja: po dolasku u Crnu Goru izbjegla lica su bila smještena u šatorima (1998-1999), potom su se privremeno naselili u drvenim barakama (2000-2012), nakon devastirajućeg požara krov nad glavom su pronašli u metalnim kontejnerima (2012), da bi im na kraju, u okviru Regionalnog stambenog programa bile obezbijeđene stambene zgrade (od 2017. nadalje).

U toku 1998. i 1999. godine, nekoliko hiljada Roma, Aškalija i Egipćana sa Kosova živjelo je

u šatorima, te kartonskim i sličnim objektima na Vrelima ribničkim. U avgustu 1999. godine italijanska humanitarna organizacija *Intersos* je podigla šatorsko naselje; 4. decembra 1999. godine jak sjeverni vjetar je srušio to šatorsko naselje. Krajem marta 2000. godine počelo je useljavanje u drvene barake koje je u Kampu 1 postavio *Intersos*. U Kampu 2, barake je postavila američka humanitarna organizacija *World Vision*. 2005. godine, njemačka humanitarna organizacija *Help*, uz donacije Ministarstva inostranih poslova Savezne republike Njemačke, izgradila je stambenu zgradu za smještaj 22 raseljene RE porodice. Stambena zgrada je poznata kao „Njemačka kuća“ i nalazi

se u neposrednoj blizini kampa Konik. Drvene barake su bile planirane i pravljene za kratkotrajnu upotrebu, od oko dvije godine. Međutim, one su u kampu Konik korišćene narednih 12 godina, do 2012. Produžena upotreba, te loše i nepravilno korišćene električne instalacije su stvarale česte požare. CKCG raspolaže informacijama o požarima iz 2001. godine, 2007. godine, 2008. godine, dva požara 2009. godine, kao i jedan 2011. godine. 2012. godine je bio veliki požar u kome je izgorjelo 27 baraka u kojima je bilo smješteno 155 porodica. Crveni krst Crne Gore, Vojska Crne Gore, nadležne gradske i državne institucije su reagovale brzo i profesionalno, te ugasile požar i postavile oko 150 šatora. Niko nije izgubio život, ali oko 800 ljudi je ostalo bez krova nad glavom. U novembru 2012. godine, državne institucije Crne Gore u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore, UNHCR-om i drugim organizacijama su kupile i postavile 215 metalnih kontejnera kao privremeno rješenje za smještaj dijela ljudi kojima su barake izgorjele u požaru. Ambasada SAD je u toku 2014. godine donirala oko 100 metalnih kontejnera kao privremeni smještaj za ostatak žitelja kampa.

2010. godine Evropska Unija je definisala zatvaranje Kampa Konik kao jedan od sedam prioriteta koje Crna Gora mora razriješiti prije nego što može otpočeti pregovore o pristupanju EU. Crnogorske vlasti su zatim preuzele niz koraka neophodnih za zatvaranje kampa. Jedan od tih koraka je bila izgradnja socijalnog smještaja – više od 16 novih stambenih zgrada lociranih direktno preko puta Kampa Konik. Crnogorska Vlada i Opština Podgorica su donirale zemljište, a Evropska komisija je finansirala izgradnju zgrada preko Regionalnog stambenog programa. Četiri stambene zgrade su izgrađene u toku 2015. godine i stanovnici Kampa Konik 2 su se uselili u njih u 2016. godini. 2017. godine je završena izgradnja dvanaest novih zgrada u koje su se uselili stanovnici Kampa Konik 1. Još pedesetak porodica iz tzv. abc sektora (smještaj u barakama) čeka na useljenje u nove zgrade koje su u procesu izgradnje.

Područje Kampa je podijeljeno u više posebnih jedinica i to Kamp Konik 1, Kamp Konik 2 (sad već bivši Kamp nakon što je zatvoren preseljenjem njegovih stnovnika u nove stambene jedinice na područja Kampa) Njemačka kuća, tzv. Privatni smještaj i, sada, nove stambene jedinice koje su izgrađene u okviru dva velika projekta - Regionalnog stambenog programa (17 stambenih jedinica) i IPA programa (5 stambenih jedinica).

Trenutna situacija

Poslije smještaja u barakama prvi izgrađeni objekat na teritoriji Kampa bila je tzv. Njemačka kuća. Tada je useljeno 22 romske porodice. Sada u stanovima živi 18 porodica ili 112 stanovnika.

Poslije odluke da se ugasi Kamp 2 izgrađeni su stambeni objekti, tzv. IPA zgrade u kojima je trenutno smješteno 46 porodica ili 232 stanovnika.

Nakon toga sagrađene su i stambene jedinice u okviru Regionalnog stambenog programa u kojima je smješteno 121 porodica ili 673 stanovnika. Trenutno u kontejnerima borave 52 porodice ili 254 stanovnika koji čekaju izgradnju preostalih 5 zgrada za socijalno stanovanje.

Crveni krst Crne Gore je odmah po preuzimanju Kampa avgusta 2003. godine kada su Romi bili smješteni u drvenim barakama prepoznao probleme i rizike boravka u istim.

Zbog materijala od kojih su izgrađene i blizine između njih kao i zbog nadograđenih objekata, postojala je velika mogućnost požara. Odmah se pristupilo nabavci protivpožarnih aparata koji su podijeljeni sektor-liderima i drugim stanovincima kampa.

Zbog nadograđenih objekata Kamp je bio zatvoren za eventualni pristup vatrogasnim vozilima pa se u saradnji sa stanovnicima pristupilo otvaranju takozvanih pozarnih puteva. Ujedno

se radilo na popravci hidranata koji su postojali u Kampu a bili su devastirani. Urađeni su flajeri kako se ponašati u slučaju požara.

Veliki problem tada uočen bila je i higijena u Kampu. Da bi spriječili mogućnost zaraze, zajedno sa sektor-liderima organizovane su kolektivne akcije čišćenja Kampa a kada to nije bilo moguće angažovane su i komunalne službe. Pored toga i u radionicama za žene stalno se potenciralo na higijeni u Kampu. Stalno su vršene opravke na sanitarnim čvorovima kako bi sto bolje funkcionisali, takođe i na stalnom održavanju kanalizacione mreže. Taj problem nas je pratio do zatvaranja Kampa.

Problem koji nas je pratio od dolaska u Kampu bio je problem sa barakama koje su bile dotrajale. U početku smo plaćali majstore a vremenom smo obučavali stanovnike Kampa da sami popravljaju barake a mi smo im obezbeđivali materijal.

Za sve vrijeme boravka u Kampu imali smo redovne sastanke sa sektor-liderima na kojima smo rješavali trenutne probleme. Odmah po

našem dolasku podijelili smo Kamp po sektorima i omogućili da stanovnici između sebe odrede sektor-lidere. Pored toga imali su mogućnost da u svakom trenutku mogu doći do kancelarije Crvenog krsta i da prijave eventualni problem. Taj vid saradnje nam je puno pomogao u ostvarivanju našeg projekta jer smo i pored našeg stalnog terenskog rada imali i informacije iz prve ruke to jest od samih stanovnika.

Preporuke koje tim Crvenog krsta želi podijeliti sa ostalim organizacijama koje se planiraju baviti podrškom ranjivim grupama u oblasti stanovanja su sljedeće:

1. Organizovati obuke i informisanje stanovnika, prije useljenja, o njihovim pravima i obavezama

Prije useljenja u zgrade ili bilo koje druge objekte za kolektivni smještaj, potrebno je organizovati obuke za korisnike kako bi na vrijeme bili informisani o svojim pravima ali i obavezama. Crveni krst Crne Gore je bio dio komisije koja je bila odgovorna za selekciju prioritetnih korisnika novog smještaja, nakon čega je, u saradnji sa pojedinim nevladinim organizacijama, organizovao informisanje stanovnika Kampa o njihovim pravima i obavezama kada je u pitanju useljenje u nove stambene jedinice.

2. Po useljenju u stambene objekte, potrebno je vršiti redovne obilaske porodica i objekata u kojima stanuju

Kroz iskustvo tima Crvenog krsta pokazalo se da

je po useljenju korisnika u bilo koji vid smještaja, potrebno, naročito u kasnijim fazama, organizovati redovne posjete porodicama i provjeravati da li su stambeni objekti, nakon useljenja u prihvatljivom stanju. Pored redovnih obilazaka, preporučuje se i selekcija upravnika useljenih objekata, sa kojima bi se redovno organizovali informativni sastanci i koji bi bili zaduženi za brigu o objektima.

3. Kolektivni smještaj treba graditi od manje zapaljivih materijala

Pri izgradnji objekata koji su planirani za privremeni smještaj u vanrednim situacijama, treba težiti da objekti budu sagrađeni od manje zapaljivih materijala, kao i da razmak između objekata bude dovoljan za normalan pristup vatrogasnim vozilima. Takođe, treba voditi racuna da se u blizini takvih objekata postavi dovoljan broj hidranata. Preporučuje se i podjela dovoljnog broja protiv-požarnih aparata korisnicima kolektivnog smještaja, kako bi se na sve moguće načine osigurala prevencija od dodatnih vanrednih situacija, čemu svakako mora prethoditi i obuka stanovnika za upotrebu pomenutih aparata.

4. Organizovati obuke stanovnika kolektivnog smještaja u cilju pripreme i održavanja zajedničkih prostorija

Odmah po useljenju u privremene objekte treba organizovati radionice za korisnike na kojima bi ih obučili kako sami da održavaju i vrše sitne popravke na svojim stambenim objektima uz nadzor stručnog lica, a prevashodno kako

voditi brigu o mokrim čvorovima, toaletima, zajedničkim kuhinjama i sl.

5. Graditi stambene jedinice unutar naselja gdje stanuje domicilno stanovništvo

U cilju socijalizacije svih onih koji nijesu porijeklom iz zemlje u kojoj žive, potrebno je razmjestiti stanovnike na više lokacija, među domicilnim stanovništvom, kako bi se izbjegla segregacija i getoizacija. Kako bi se ranjive grupe bolje integrisale, usvojile i kulturološke odrednice zemlje u kojoj stanuju i socijalizovali se na adekvatan način, potrebno je smještajne

kapacitete rasporediti na više različitih lokacija, čime će se doprinijeti i smanjenju diskriminatorskih razlika sa obje strane - i domicilnog i pridošlog stanovništva.

6. Pripremiti se za vanredne situacije (vjetrove, požare, poplave)

Imajući u vidu da privremeni smještajni objekti često ne mogu odoljeti prirodnim nepogodama ili vanrednim situacijama, kako bi se stanovništvo pripremilo na adekvatno djelovanje, treba organizovati pripremne obuke za stanovnike kolektivnih smještaja.

“ Antonela Stanić (pseudonim), stanovnica Kampa Konik:

„Kad smo stigli 7-8 meseci smo živeli u šatorima. Ti zamisli, 7-8 meseci, ono zimsko vreme, ovde duva. Lakše je kad je sneg. To kad duva i kad je kiša. To je haos. Kad smo dobili tu baraku, ko da smo dobili palatu. Ali u toj baraci su opet bile 3 porodice. U jednoj baraci, u dve sobe, svi zajedno. U jednoj sobi mi je bila svekra, svekar, zaova, ja, suprug, i sin. U jednoj sobi. A u drugoj sobi je bila jetrva, never, sa troje dece. I zamisli ti kako je to, kad nemaš gde da se okupaš. Ili moraš da ideš van u toalet, u WC. I da se kupaš hladnom vodom. Bili smo dosta srečni, ali tad je bilo dosta hladno. Kad se kaže kamp, pomislim da najužasniju stvar u životu koja mi se desila. Najužasnije stvari koje sam mogla da proživim u ovom kampu sam za 17 godina već proživila. Izgubila sam svoje dete zbog neuslova života. Teški poslovi i sve. I onda se to dete razbolelo još u stomaku. Ja sam tu malu izgubila. Para i dece nikad dosta. Neki kažu: 'Imaš petoro, šestoro, pa što sad tuga i za ovim?' A niko ne može nijedno mesto drugog da zauzme. Onda sam ovde izgubila svekru, izgubila sam svekra. On je imao udes na Starom aerodromu. Pa onda požar kad je bio najveći, tu sam izgubila sve. Znači koliko je teško... ajde sad moramo do smeća i to. Ali ako već moraš čitavu kuću da opereš, a nemaš uslove, nemaš vodu. Onda moraš da budeš tamo satima, da čekaš taj red [za vodu]. Ne daj bože da se desi nešto, već ko što se dešava. Da neko dete izgori unutra ili nešto. Onda meni ne preostaje više da živim. Znači ja sam svu svoju ljubav i snagu preusmerila na njih, na decu.“

PODJELA HUMANITARNE POMOĆI

Raseljeni sa Kosova koji borave u Crnoj Gori, spadaju u socijalno najugroženiju kategoriju stanovništva. Od prvih dana njihovog dolaska na našu teritoriju, CKCG im u okviru svog mandata kroz razne oblike pomoći, samostalno ili u saradnji sa brojnim međunarodnim humanitarnim organizacijama i državnim lokalnim

institucijama, pruža pomoć korisnicima u cilju poboljšanja kvaliteta života.

Od 2000. godine pa do 2006. organizovane su redovne distribucije za sve stanovnike Kampa u hrani, higijeni, odjeći, obući i opremi za domaćinstvo. Od zadnje preregistracije koja je obavljena

2009. godine, stanovnici su uz pomoć CKCG počeli više da sarađuju sa Centrom za socijalni rad. Kada su ostvarili pravo na ličnu kartu stranca, dobili su i mogućnost da apliciraju za socijalna prava i usluge.

Poslednjih nekoliko godina distribucije su se organizovale jednom ili dva puta godišnje, međutim, preostalo je i nekoliko porodica koje i dalje nijesu u mogućnosti da ostvare pravo na socijalne usluge uslijed nedostatka adekvatnih ličnih dokumenata, koje teško dobijaju iz zemlje porijekla. Najčešći problem predstavlja uslov za obnovu dokumenata za apliciranje svakih 9 mjeseci što podrazumijeva i dodatne materijalne troškove porodicama ili pojedincima koji nijesu u radnom odnosu.

Crveni krst Crne Gore je od samog početka boravka u Kampu obilazio ugrožene porodice kako bi izvršio procjenu najhitnjih slučajeva i obezbijedio neophodnu pomoć porodicama u vidu hrane, higijene, odjeće, obuće, ljekova, namještaja, posteljine, školskog pribora i sl. Posebna pažnja je usmjerena prema starijim ženama i samohranim majkama obezbjeđujući im socijalnu i psihološku podršku.

Crveni krst Crne Gore je, u skladu sa potrebama stanovnika, aplicirao kod donatora, obezbjeđivao svu moguću humanitarnu pomoć za najugroženije stanovništvo u zemlji i vršio podjelu iste.

Na osnovu dosadašnjeg iskustva, preporuke u dijelu pružanja humanitarne pomoći su sljedeće:

1. Konstantno biti u kontaktu sa ugroženim ciljnim grupama radi pravovremene identifikacije realnih potreba stanovništva

Kako bi pružio relevantnu podršku ugroženim licima, tim Crvenog krsta je svakodnevno ostvarivao komunikaciju sa ugroženim grupama sa područja Kampa i vršio analizu realnih potreba stanovništva. Pomoć koja je redovno distribuirana korisnicima je uglavnom podrazumijevala osnovne životne namirnice, higijenske artikle, odjeću i obuću, artikle za pokućstvo, ponekad i veće kućne elemente poput kuhinjskih, predmete za ogrjev, krevete, posteljinu i sl. Posebna preporuka za segment podjele humanitarne pomoći se odnosi na vršenje realnih procjena potreba korisnika, imajući u vidu da se dešavalо da korisnici često potražuju artikle koje već imaju u kući i koji im realno nijesu neophodni, a od kojih bi kasnije profitirali prodajom.

2. Dijeliti pomoć ugroženim ciljnim grupama isključivo na osnovu realnih potreba i truditi se obezbijediti dovoljne količine iste za svaku porodicu ili pojedinca

Kroz aktivnosti Crvenog krsta se pokazalo da svako vrijeme zahtijeva različite vidove pomoći korisnicima, te stoga i u skladu sa njihovim realnim potrebama treba vršiti podjelu humanitarne pomoći. Posebno je važno obezbijediti dovoljne količine pomoći za svakoga, kako se neke porodice ili pojedinci ne bi osjećali izopšteno ili dodatno ugroženo.

3. Kreirati kriterijume na osnovu kojih se dijeli humanitarna pomoć

Za fer i adekvatnu podjelu humanitarne pomoći, potrebno je kreirati kriterijume na osnovu kojih se dijeli humanitarna pomoć. Kriterijumi se kreiraju u skladu sa vrstom pomoći koju korisnici primaju. Podjelu vrši tim Crvenog krsta, nikako pojedinci.

4. Redovno ažurirati spiskove korisnika

Kako bi se postiglo stoprocentno pokriće svih ciljnih grupa i korisnika kojima je pomoć zaista neophodna, timovi koji rade sa vulnerabilnim grupama moraju redovno ažurirati bazu podataka primalaca pomoći.

5. Obezbijediti sredstva za nabavku humanitarne pomoći

Najveći problem u domenu humanitarne pomoći

predstavlja obezbjeđivanje sredstava za nabavku neohodnih artikala. Svaka humanitarna organizacija koja se bavi pružanjem podrške ranjivim grupama se pored dugoročne, trudi obezbeđiti i trenutnu pomoć, naročito ukoliko realna potreba za tim postoji. Preporuka za ovakvu vrstu aktivnosti bi svakako bila sugestija da je potrebno konstantno lobirati i zastupati ranjive grupe i redovno informisati zainteresovane strane

o trenutnom stanju i potrebama ugroženog stanovništva.

6. Podijeliti pomoć svima jedнако

Kako bi se podržale ranjive grupe koje pripadaju i domicilnom i raseljenom stanovništvu, potrebno je voditi računa o tome da se pomoć ravnomjerno i podjednako dijeli svim ranjivim grupama.

Tabela: Podjela humanitarne pomoći

Godina	Hrana	Higijena	Odjeća, obuća i pokućstvo	Školski pribor	Bebi-paketi	Dnevna podjela užine za djecu	Novogodišnji paketići
2003.	1.500 kg	500 kg	1.000 kg				
2004.	11.045 kg	700 kg	1.255 kg				
2005.	29.000 kg	700 kg	1.300 kg				
2006.	17.255 kg	730 kg	3.015 kg	340	210 kom.	170 komada	170 paketića
2007.	1.043 kg	1.331 kg	1.626 kg	696		398 kom.	398 paketića
2008.	2.948 kg	8.000 kg	2.552 kg	450	56 kom.	290 kom.	450 paketića
2009.	1.936 kg	500 kg	3.300 kg	496	102 kom.	208 kom.	498 paketića
2010.	21.782 kg	11.600 kg	14.618 kg	1012		222 kom.	506 paketića
2011.	6.898 kg	1.599 kg	540 kg	533		163 kom.	537 paketića
2012.	48.000,8 kg	3.756 kg	5.700 kg	1.066		162 kom.	531 paketića
2013.	5.124,1 kg	216 kg	1.659 kg	1.066		172 kom.	552 paketića
2014.	16.964,05 kg	3.400 kg	2.635,95 kg	631		176 kom.	401 paketića
2015.	14.233,1 kg	3.604 kg	16.162,9 kg	631	45 kom.	172 kom.	371 paketića
2016.	275,8 kg	805 kg	1.405 kg	631		176 kom.	331 paketića
2017.	356 kg	1.130 kg	1.180 kg			96 kom.	190 paketića
Ukupno:	178.360,85 kg	38.571 kg	57.948,85 kg	7.552 kompleta	413 kom.	428.800 komada ukupno	4.935 paketića

Napomena: Crveni krst Crne Gore je u periodu od 2003. do 2017. godine, prema podacima iz izvještaja o radu i distributivnim listama, podijelio oko 275 tona pomoći u hrani, higijenskim artiklima i obući i odjeći i pokućstvu (ćebad, dušeci, kuhinjski setovi...). Kako je Crvenom krstu Crne Gore, u požaru

2012. godine, izgorio značajan dio dokumentacije, onda ovim pregledom nisu obuhvaćene ni sve distribucije.

Pored navedenih distribucija, u izvještajnom periodu organizovane su i podjele ortopedskih pomagala, 70 plastičnih folija, 300 paleta, 40 šporeta, mašina za šivenje, organizovane su mnoge sabirne akcije itd.

Sve navedene distribucije realizovane su uz veliku podršku međunarodnih i domaćih donatora poput: UNHCR-a, Danskog i Italijanskog Crvenog krsta, Evropske komisije, Švajcarske organizacije za razvoj i saradnju, Help-a, MPDL-a, Ambasade SAD-a i Ujedinjenih Arapskih Emirata, organizacije ADRA, LDS Charities-a, Međunarodnog udruženja žena, Rotary Klubova Crne Gore, Turskog Crvenog polumjeseca itd.

U okviru dijela pomoći koji se odnosio na podršku stanovanju RE lica, Crveni krst Crne Gore je, uz pomoć više donatora, uradio sljedeće: izgrađena su 4 plastenika površine od 850 m^2 za proizvodnju povrća, zamijenjeno je i popravljeno 5.220 m^2 krovnog pokrivača, redovno je vršena sanacija elektro, vodovodne i kanalizacione mreže Kampova, popravka i farbanje 75 metalnih vrata na sanitarnim objektima, adaptacija 13 stambenih jedinica (popravke podova, zamjena prozora i vrata, plafona itd), nabavka materijala za popravke krovova od oko 1.000 m^2 , izgrađen je i drenažni sistem kako bi se sprječile poplave.

U okviru obrazovnih aktivnosti, obezbijeđen je boravak u Domu solidarnosti u Sutomoru, u okviru škole u prirodi, za 904 djece.

Pored navedenih distribucija, Crveni krst Crne Gore je pružio logističku podršku svim važnijim distribucijama pomoći, koje su sprovodile druge organizacije i institucije.

“

Gzim Kabaši (pseudonim), stanovnik Kampa Konik:

„Ja bih preporučio samo da dolaze da posjete ljudi, da vide kako žive i kakvi su uslovi. Ništa drugo. Jer kad dođu, kad vide... Drugačije je kad ti vidiš sam svojim očima kako ljudi žive, nego da neko drugi ti pošalje neki video ili snimke. Ja mogu sad, na primjer, da napravim snimke - da idem kod jedne porodice koja ima fine uslove, a možda druga porodica koja je blizu nje, hoće da ima iste uslove, ali ne može, jer nema čime. Ako ja radim nedje, ako primam platu - ja mogu da kupim sve što mi treba. Ali on ako ne radi, to ne može. De ce on uzeti to sve da kupuje, kao ja koji imam platu? Prvo bih to poručio: da dolaze da posjete ljudi. Da vide kakve uslove imaju ljudi, iako su se uselili u zgrade. Većina ljudi nema uslove. Ima ih dosta koji spavaju gladni, žedni, nemaju ništa da jedu. Izlazimo po kontejnerima, pa nam ljudi prijete. Vazda nam prijete. Zbog čega? A drugo: poručio bih tim ljudima iz Evrope - koji su se za to sve angažovali, koji su nama pomogli - da se okupe, da se održi neki sastanak u kampu, gdje bi se svi iz kampa pokupili. Da se svakome odgovor da, da svako svoje muke kaže, šta je patio i šta je preživio, da svakome kaže. Opet njima hvala, koji su se angažovali, koji su dali budžet i pare. Ne znam koliko je Evropa dala pare da bi se napravile ove zgrade. Ja se prvo zahvaljujem svim tim ljudima koji su se za to angažovali, da ne bi tih ljudi, ne bi ni ovih zgrada bilo, još bismo bili u kampu. Ako je potrebno, ja ću isto da pomognem, ja ću da zovem sve ljudi. Možemo da napravimo pozive, na svaku zgradu da stavimo. Svaka zgrada može da ima svoj termin. Na primjer, u deset, u jedanaest - da se održava taj sastanak i da svaki čovjek kaže šta je patio.“

”

Mensut Krpuljević, CKCG:

„Uvijek sam se barem trudio i govorio sam mojim ljudima: 'Bolje je da dozvolimo da nas neko prevari, nego da ogriješimo dušu'. Teško je bilo razlučiti, makar na početku, ko je stvarno ugrožen, a ko ne. Kasnije, kad smo ušli malo u njihovu psihologiju, kad smo malo zavirili u njihove živote, u njihove porodice, onda smo mi mogli da budemo manje-više sigurni ko priča istinu, a ko ne priča istinu.“

PODRŠKA POVRATKU U ZEMLJU PORIJEKLA

- Vlada Crne Gore garantuje da se povratak I/RL u zemlje porijekla zasniva na principima dobrovoljnog povratka i poštovanju dostojanstva.
- Ukupan broj povratnika iz Crne Gore na Kosovo od kraja konflikta bio je na niskom nivou.
- Od 2001. godine, ne više od 1.300 raseljenih lica, uglavnom pripadnika RE populacije, vratilo se na Kosovo kroz organizovane programe povratka, od kojih su se 94 lica vratila tokom 2008. godine, 161 lice tokom 2009. godine, 177 u 2010. godini. Iako su spontani povratci teško mjerljivi, ne čini se da su bili značajni. Da bi se obezbijedilo da IRL imaju pristup svim informacijama o stanju i mogućnostima ostvarivanja svojih prava u zemlji porijekla i donesu ispravnu odluku o najboljem trajnom rješenju, Vlada Crne Gore je preduzela aktivnu ulogu u organizaciji prekograničnih aktivnosti između Crne Gore i Kosova, kao što su informativne posjete. Vlada Crne Gore potpisala je 2011. godine Memorandum o razumijevanju sa Vladom Kosova povodom dobrovoljnog povratka u cilju olakšavanja povratka za lica, uglavnom RE populacije, koja ne posjeduju zemljište, a koja su izrazili volju da se vrate, ali čiji je povratak bio onemogućen nedostatkom zemljišta i stambenog rješenja. Vlada Crne Gore pomogla je inicijative lokalnih organa vlasti da pomognu pri povratku zainteresovanih raseljenih lica, naročito RAE iz kampa Konik.

Crveni krst Crne Gore je u oblasti dobrovoljnog povratka raseljenih lica pružao logističku podršku i fizički bio najbliži korisnicima, radio intervjuje sa korisnicima, uzimao podatke i slao kancelariji UNHCR-a u Crnoj Gori i na Kosovu. Tokom 2014-2015. godine, u organizaciji Danskog savjeta za izbjeglice, UNHCR-a, Uprave za zbrinjavanje izbjeglica i Crvenog krsta Crne Gore realizovan je

dobrovoljni povratak na Kosovo za 21 porodicu ili 103 člana sa područja Vrela ribničkih (Kamp Konik 1, Kamp Konik 2, Njemačka zgrada i Privatni smještaj). Sljedeće godine (2016. godine), 32 porodice ili 115 stanovnika iz kampa Konik 2 i Privatnog smještaja vraćene su na Kosovo. Nakon povratka ovih porodica u matičnu zemlju, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa timom CKCG u Kampu, organizovao je rušenje baraka koje su ostale nakon odlaska pomenutih porodica na Kosovo nakon čega je uslijedilo zatvaranje Kampa Konik 2.

Tokom 2017. godine tim CKCG sa Kampa Konik je, zajedno sa Danskim savjetom, Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Upravom za zbrinjavanje izbjeglica i UNHCR-om bio aktivno uključen u pripremu i realizaciju dobrovoljnog povratka na Kosovo, pa je u zemlju porijekla vraćeno 5 porodica ili 22 člana iz kampa Konik i Privatnog smještaja.

Iako nije veliki broj porodica odabrao ovu opciju za svoj budući život, ona je morala postojati kao mogućnost za njih, a nadležne institucije su se potrudile da ispune sve preduslove da obezbijede logističku i drugu podršku da do njihove realizacije dođe.

Preporuke:

1. Kontinuirana komunikacija sa korisnicima o mogućnostima njihovog povratka u zemlju projekla

Da bi uspješno obavili proces povratka neophodno je međusobno povjerenje između organizacija i povratnika kako bi se došlo do preciznih i tačnih informacija koje se prosljeđuju zemlji porijekla. Iz iskustva u radu sa povratnicima, informacije koje su jako bitne kao preduslov za povratak su sljedeće: da li zaista želi da se vrati ili ima neki drugi cilj, da li postoji osjećaj straha od povratka u zemlju porijekla, na kojoj lokaciji je tačno boravio prije dolaska, da li u zemlji povratka ima ili nema imovinu itd.

2. Organizovanje "idi-vidi" posjeta

Posjete se vrše u zavisnosti od broja zainteresovanih raseljenih lica. Prvo se prikupljaju aplikacije zainteresovanih, zatim slijedi priprema liste potencijalnih kandidata. Posjete obično traju od dva do tri dana. Prvi dan je posjeta imovini raseljenih lica. Drugog dana raseljeni imaju šansu da se sretnu sa predstavnicima opštine. Ove posjete imale su za cilj pružanje pravih informacija raseljenim licima i pomoći oko odlučivanja na povratak.

3. Dobra priprema zainteresovanih korisnika za povratak

Predočiti korisniku šta može očekivati u zemlji porijekla pri povratku. Od velike je važnosti da korisnik sam procijeni hoće li mu u zemlju pori-

je kla biti bolji život za njega i porodicu, pa je neophodno predočiti mu na kakve uslove može računati. Sa druge strane, i pored velike želje samog stanovnika za povratkom u matičnu zemlju, intervjuisanja porodice, popunjavanja formulara o njihovim podacima, organizovanjem posjeta mjestu gdje žele povratak, mogućnosti razgovora sa komšijama gdje treba da se vrate (posjeta "idi –vidi"), nerijetko se dešavalo da porodica na dan polaska odustane od povratka. Razlog tome, nekad je bio nepoverenje i strah od strane korisnika hoće li u zemlju porijekla biti prihvaćeni ili će doživjeti sličnu sudbinu koje se nerado sjećaju. Zato su konstantni razgovori sa porodicom od

strane psihologa i socijalnog radnika za uspješan povratak neophodni.

4. Nastavak započetih procesa

Ukoliko su, na primjer, djeca počela proces školovanja u zemlji u kojoj se nalaze, treba im omogućiti da sa istim nastave u zemlji porijekla, po povratku. Tako se mogu školama proslijediti informacije o statusu formalnog obrazovanja u kojem se djeca nalaze. Isto važi i za starije korisnike, kao i za druge oblasti od značaja za njihovo bolje funkcionisanje - preporuke od poslodavca, ukoliko su negdje radili; potvrde o završenim obukama; dokumenta kojima raspolažu i sl.

“

Jelena Dubak Darmanović, CKCG:

„Postoji jedan ozbiljan broj porodica koji se vratio na Kosovo. Naravno, povratak je morao biti siguran, bezbjedan, da je to njihova volja i da je održiv. To su bila tri uslova povratka: da je bezbjedan, da je to njihova volja i da je taj povratak održiv. Što znači održiv? Da oni, kad se vrate tamo, ipak imaju neke uslove koji mogu da im obezbjede nekakav dostojanstven život, da imaju neki minimum uslova za život. Prvo, nije postojala jasna vizija države kako riješiti to pitanje. Drugo, nisu postojala sredstva, jer to nisu bila mala sredstva. Do tada prosto ni sistem sam – imajući u vidu da se sve ovo dešava paralelno u društvu sa tranzicijom, ekonomskom nestabilnošću zemlje, velikim brojem izbjeglica, velikim brojem raseljenih lica, velikim brojem socijalno ugroženog stanovništva, domicilnog [stanovništva] koje ostaje bez poslova, fabrike se zatvorile. Tako da vi nemate samo ovu zajednicu o kojoj brinete, nego imate još jednu veću [grupu] od ove zaednice koja je socijalno ugrožena, samo što je rasprostranjena po cijeloj Crnoj Gori. Tako da je za državu ovo bio ozbiljan problem – kako na kvalitetan način trajno da riješe ta pitanja. Iskreno, polako je EU – koja je podržavala neke projekte tamo – počela da negdje i pritiska sistem da ipak nalaze nekakva trajnija rješenja. Moram reći da je trebalo raditi i sa zajednicom na Koniku, jer nisu ni oni bili baš spremni.“

”

ISTORIJAT - CRVENOG KRSTA CRNE GORE

Veoma značajan podatak o Crvenom krstu Crne Gore predstavlja činjenica da je 1875. godine postao prvo društvo Crvenog krsta na Balkanu, a 22. u svijetu. Počeci našeg nacionalnog društva sežu od 1875. godine i zbivanja u Hercegovini, poznatijih kao Nevesinjska buna. Veliki broj izbjeglica je morao da napusti svoje domove i došao je u Crnu Goru, koja je tada bila još manja i siromašnija. Na tajnom sastanku sa hercegovačkim glavarima, održanom na Lovćenu, 26. jula 1875. godine, knjaz Nikola se dogovara o pružanju pomoći ustanicima. U avgustu iste godine, u Crnoj Gori je oformljen Odbor za pomoć stradajućim Hercegovcima, koji je imao sedam članova. Prvi predsjednik odbora bio je Ilarion Roganović. Neposredno po osnivanju, Odbor poziva strane ljekare da dodju u Crnu Goru i organizuju bolnice na Grahovu, Župi Nikšićkoj, Drobnjacima, Šavniku i Andrijevici. Prvi zvanični podaci o prebjeglom stanovništvu sa turske teritorije objavljeni su u „Glasu Crnogorca“, 25. oktobra 1875. godine. Prema tim podacima, (dva mjeseca od početka ustanka) u Crnoj Gori bilo je 47.207 izbjeglica. Prema zvaničnim podacima, objavljenim u crnogorskom godišnjaku „Orlić“ za 1875. godinu, u Crnoj Gori je bilo 10.818 porodica, koje su brojale 62.496 članova. Ratifikacijom Ženevske konvencije o ranjenicima 17 (29) novembra 1875. godine, Crna Gora postaje 22. član Međunarodnog pokreta Crvenog krsta. Međunarodni komitet Crvenog krsta u Ženevi, decembra 1875. godine, upućuje svoju delegaciju - misiju u Crnu Goru, daje joj uputstva kako da pomogne novoosnovanom društvu Crvenog krsta.

Djelatnosti Crvenog krsta Crne Gore su:

DIFUZIJA - Širenje znanja o međunarodnom humanitarnom pravu i osnovnim principima Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca.

ZDRAVSTVENA DJELATNOST:

Prva pomoć – organizovanje i sprovođenje obuke za pružanje prve pomoći.

Dobrovoljno davalaštvo krvи - aktivnosti na motivisanju, okupljanju davalaca i promociji dobrovoljnog davalaštva krvи.

Prevencija bolesti – organizovanje edukativnih aktivnosti sa ciljem prevencije HIV/AIDS-a, tuberkuloze i drugih zaraznih bolesti.

SOCIJALNA DJELATNOST:

Briga o starijima – ublažavanje problema, smanjenje ugroženosti i obezbeđivanje osnovnih potreba starijih, samohranih i bolesnih lica.

Psiho-socijalna podrška – pružanje podrške osjetljivim grupama (beskućnici, tražioci azila...) kroz različite oblike rada, prilagođenih potrebama grupe.

Projekti posvećeni RE (Romi, Egipćani) populaciji – socijalizacija, socijalna i zdravstvena zaštita, edukacija.

Anti-trafiking aktivnosti – preventivne i edukativne aktivnosti na podizanju svijesti o problemu trgovine ljudima.

DJELOVANJE U NESREĆAMA – Crveni krst Crne Gore obezbjeđuje brz i efikasan odgovor na sve vrste prirodnih i drugih katastrofa. Spasilaštvo na vodi - kao dio priprema za djelovanje u nesrećama, sprovodi se za potrebe bezbjednosti na morskim plažama i kupalištima.

Spasilaštvo na uređenim skijalištima– radi se na formiraju dobro obučenog i opremljenog tima za spašavanje na uređenim ski stazama.

SLUŽBA TRAŽENJA I USPOSTAVLJANJE PORODIČNIH VEZA - Obavlja poslove obavještavanja i traženja žrtava rata, prirodnih i drugih katastrofa, porodica razdvojenih migracijama.

PODMLADAK I OMLADINA - Mladi čine pokretačku snagu organizacije Crvenog krsta Crne Gore, tako da se kontinuirano radi na njihovom regrutovanju i edukaciji, a oni su nosioci svih aktivnosti u organizaciji.

MEĐUNARODNA SARADNJA - Cilj Crvenog krsta Crne Gore je da, kroz razvijanje saradnje sa drugim nacionalnim društvima i ostalim partnerima, unaprijedi i razvije svoju organizaciju, a da ujedno, na taj način ispunjava svoju misiju.

Za više informacija posjetite sajt Crvenog krsta Crne Gore:
www.ckcg.me

